

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər

**Bakıda
mənzillərin
yeni qiymətləri
açıqlandı**

yazısı səh.14-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 18 iyul 2025-ci il Cümə № 123 (8733) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

**Moskva-Bakı gərginliyi:
"BBC"nin dörd proqnozu**

Azərbaycan
hökumətinin
növbəti addımı
nə ola bilər?

yazısı səh.9-də

**Qurbanqulu
Berdiməhəmmədov Şuşada**

yazısı səh.3-də

**İrəvanda "60 kənd
boşaldılır" panikası**

yazısı səh.8-də

Trampın 50 gün möhləti

yazısı səh.4-də

**Ermənistanın hava
məkanını Rusiya qoruyur**

yazısı səh.9-də

**"Yerusəlim Post": "Bakı yeni
geosiyasi realıq yaradır"**

yazısı səh.5-də

**Kredit dələduzlarına
qarşı yeni sistem**

yazısı səh.13-də

**Ölkədə motosikletli
"yol terrorçuları"**

yazısı səh.12-də

Cənub zonasında nevroloq tapılmır

yazısı səh.11-də

**Avtomobillər qəfil niyə
yanır - beş səbəb**

yazısı səh.12-də

**Amerika Azərbaycanı
rüsumla "vurur"?**

yazısı səh.2-də

**Türkmənistan Türk
Dövlətləri Təşkilatına gəlir**

yazısı səh.6-də

NATO EKSPERTLƏRİ BAKIDA - İLGİNC GƏLİŞMƏ

Kremlə yaxın media iddia edir ki, guya alyans
Azərbaycandan Rusiya və İrana təzyiq üçün istifadə edir

yazısı səh.6-də

Sülh müqaviləsini paraflamaq - Azərbaycan razı deyil

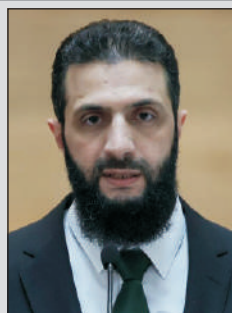
Rəsmi Bakı sülh müqaviləsinin yekun imzalanmasını prioritet
sayır, parafı isə Ermənistanın qeyri-konstruktivliyinin
pərdələnməsi üçün alət kimi görür

yazısı səh.7-də

**Əli Hüseynli:
"Prezident
üsul-idarəsini
daha da
gücləndirmək
lazımdır"**

yazısı səh.10-də

**Azərbaycanla
anlaşan
Əş-Şaraa
İsrailin
hədəfində**

yazısı səh.5-də

**Paşinyanın
Kremlə
"duz-çörək"
xatırlatmasının
sirrə**

yazısı səh.4-də

Berdiməhəmmədova Qarabağ atı hədiyyə edildi

İyulun 17-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Türkmənistan Xalq Məsləhətinin sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədov Cıdır düzündə olublar.

Modern.az xəbər verir ki, burada Qarabağ atlarının təqdimatı keçirilib.

Prezident İlham Əliyev Türkmənistan Xalq Məsləhətinin sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədova "Dostluq" adlı Qarabağ atını hədiyyə edib.

Prokurorluqda təyinatlar

Kamran Əliyev

Baş prokuror əmriləri imzalayıb.

Baş Prokurorluqdan bildirilir ki, baş prokuror Kamran Əliyevin müvafiq əmrinə əsasən, Bakı şəhəri Səbəyel rayon prokurorunun köməkçisi Leyla Kərimova-

ya Baş Prokurorluğun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarəsinin Bakı şəhərinin rayon məhkəmələrində dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə şöbəsinin prokuroru (Sabunçu rayon məhkəməsi üzrə) vəzifəsinin icrası həvalə edilib.

2014-cü ildə müsabiqə yolu ilə prokurorluq orqanlarında qulluğa qəbul olunan Leyla Kərimova əvvəllər Xocalı və Qubadlı rayon prokurorunun köməkçisi, Xocavənd Rayon Prokurorluğunun müstəntiqi vəzifələrində işləyib.

Baş prokurorun digər əmri ilə Bakı Şəhər Prokurorluğunun Sənədlərlə və müraciətlərlə işin təşkili şöbəsinin prokuroru Ləman Səmədzadə Eldarlıya Baş Prokurorluğun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarəsinin Bakı şəhərinin rayon məhkəmələrində dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə şöbəsinin prokuroru (Xətai Rayon Məhkəməsi üzrə) vəzifəsinin icrası həvalə edilib.

Futbola yeni qaydalar təklif olundu

Beynəlxalq Futbol Assosiasiyaları Şurası (IFAB) idmanda yeni qaydalar tətbiq etmək istəyir.

Moderator.az xəbər verir ki, bu dəfə söhbət 3 yeni qaydadan gedir. Məqsəd VAR sisteminin oyuna müdaxiləsini artırmaqla ədalət prinsiplərini daha yaxşı qorumaqdır.

Təklif olunan yeni qaydalar:

- bir oyunçuya göstərilən ikinci sarı vərəqədən sonra VAR epizoda müdaxilə edəcək, bununla da hakimlərin mümkün səhvini siqorta edərək yersiz qırmızı vərəqədən qaçmaq mümkün olacaq;

- mübahisəli künc zərbələri zamanı VAR-a müraciət olunacaq, nəticədə səhv künc zərbəsi qərarına görə, müdafiə olunan komandanın qapısı qarşısında haqsız yerə təhlükə yaranmayacaq;

- 11 metrlik cərimə zərbəsindən sonra təkrar zərbəyə icazə verilməyəcək (oyunsonrası penaltilər seriyasında olduğu kimi). Bu, zərbə zamanı futbolçuların vaxtından qabaq cərimə meydançasına girməsinə və mübahisəli epizodların yaranmasına son qoyacaq.

IFAB yeni qaydaları 2026-cı ilin martında keçiriləcək iclasda müzakirəyə çıxaracaq. Qərar qəbul olunacağı halda, yeni qaydalar test rejimi olmadan dərhal tətbiq ediləcək.

Emin Əmrullayev onlara qızıl nişan verdi

Elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev "Ümumi təhsil müəssisələrinin 2024-2025-ci tədris ili üzrə məzunlarının qızıl və gümüş nişanla təltifi haqqında" əmrini imzalayıb.

Əmrə əsasən, XI sinif məzunlarından 220 nəfər qızıl, 41 nəfər isə gümüş nişanla təltif olunub.

Qeyd edək ki, qızıl və gümüş nişanla təltif olunmuş təhsilalanların adları oxuduqları məktəbin "Şərəf kitabı"na yazılacaq.

Amerika Azərbaycanı rüsumla "vurur"?

Amerika Birləşmiş Ştatları 150-yə yaxın kiçik ölkədən idxal olunan mallara 10-15 faiz civarında gömrük rüsumu tətbiq etməyi planlaşdırır.

Bunu Ağ Ev rəhbəri Donald Tramp "Real America" telekanalına müsahibəsində deyib. Tramp bildirib: "Biz yerdə qalan 150 kiçik ölkə üçün eyni rüsumları tətbiq edəcəyik. Bu, yəqin ki, 10 faiz və ya 15 faiz olacaq. Hələ bunu tam qərarlaşdırmamışıq".

Qeyd edilir ki, buna qədər Tramp anti-Amerika siyasətini

dəstəkləyən dövlətlərə qarşı əlavə 10 faizlik gömrük rüsumunun tətbiq olunacağını bəyan etmişdi. Qeyd edək ki, Azərbaycan da Amerikaya müəyyən məhsulları ixrac edir.

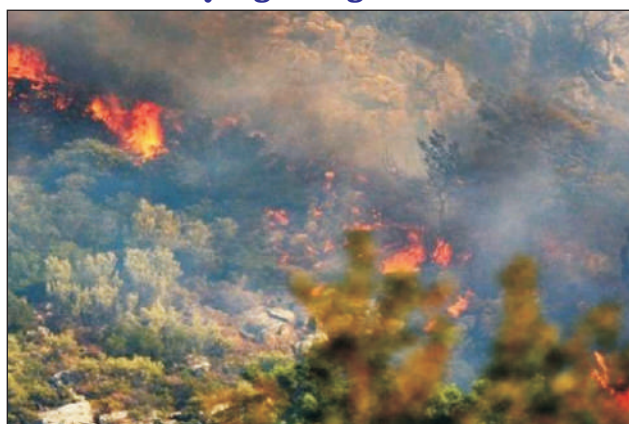
Azərbaycanın ABŞ-a ixrac etdiyi məhsullar geniş çeşidliliyi ilə diqqət çəkir. Metal sənayesindən kənd təsərrüfatına, yüksək texnologiyalı avadanlıqlardan gündəlik istehlak mallarına qədər müxtəlif kateqoriyalara aid məhsullar ABŞ-a göndərilir.

2024-cü il ərzində ABŞ-a ixrac olunan məhsulların də-

yəri 135 milyon 30 850 dollar təşkil edib. Xüsusilə alüminium ərintiləri, ferrosilisiyum, polimerlər və kənd təsərrüfatı texnikasının ehtiyat hissələri kimi sənaye malları ixracda mühüm yer tutur. Ağ Evin yeni qərarı - 10-15 faizlik gömrük rüsumunun tətbiqi Azərbaycan üçün problem yaradacaqmı?

Məsələ ilə bağlı iqtisadçı-ekspert Natiq Cəfəri Cebheinfo.az-a bildirib ki, onsuz da Azərbaycan və digər ölkələrə qarşı 10 faizlik rüsum tətbiq olunub:

Laçında meşə yanğınına görə üç nəfər tutulub

Laçın rayonunun Hoçaz və Mollalar kəndləri ətrafında dağlıq ərazidə baş vermiş meşə yanğını ilə bağlı aparılmış araşdırmalar nəticəsində yanğın hadisəsinin ehtiyatsız davranış nəticəsində törəldiyi müəyyən olunub.

Bu barədə Daxili İşlər və Fövqəladə Hallar nazirlikləri birgə məlumat yayıb.

Qeyd edilib ki, Laçın rayon Sus kənd sakini olan 3 nəfərin dağlıq ərazinin meşə massivində yandırdıqları ocaq çətin relyefli 14 hektar sahəyə yayılıb.

Faktla bağlı başlanmış cinayət işi üzrə yanğın hadisəsinin törətməkdə şübhəli bilinən şəxslər polis əməkdaşları tərəfindən saxlanılaraq cinayət məsuliyyətinə cəlb edilib.

Hazırda FHN-in Dövlət Yanğından Mühafizə Xidməti tərəfindən ərazidə yanğının söndürülməsi istiqamətində müvafiq tədbirlərin icrası davam edir.

Nəvələri ilə gəzintiye çıxan kişi göldə boğuldu

Qazaxda 68 yaşlı kişi göldə boğulub. Hadisə rayonun Kəmərlü kəndində baş verib. Kənd sakini, 1957-ci il təvəllüdlü Əli Həmid oğlu Rəhimov beş və yeddi yaşlı nəvələrini kənd ərazisindəki gölün kənarında gəzintiye çıxarkən bədbəxt hadisə ilə üzləşib. Göl kənarında gəzən kişinin qəfil ayağı sürüşüb gölə düşüb. 68 yaşlı kişi köməksiz vəziyyətdə qaldığından boğulub ölüb. Azyaşlıların məlumatından sonra ailə üzvləri kişinin meyitini sudan çıxarıblar.

Azərbaycan XİN-dən İraqa başsağlığı mesajı

Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyi (XİN) İraqa başsağlığı verib. Bu barədə XİN-in sosial şəbəkə hesabında paylaşım edilib.

"İraqın Kut şəhərində ticarət mərkəzində baş verən yanğın nəticəsində insan itkisi bizi dərinləndirir. Həlak olanların ailələri və yaxınlarına, dost İraq hökuməti və xalqına dərin hüznə başsağlığı veririk. Yaralanan şəxslərə isə tezliklə sağalmağı arzu edirik", - paylaşımında qeyd edilib.

Qeyd edək ki, İraqın Əl-Kut şəhərində yerləşən hipermarketdə güclü yanğın baş verib. Hadisə nəticəsində azı 50 nəfər həyatını itirib. Yanğınlə əlaqədar şəhərdə 3 günlük matəm elan olunub.

Bu gün ölkədə rekord isti gözlənilir

Bakıda və Abşeron yarımadasında iyulun 18-də hava şəraiti yağmursuz olacaq. Bu barədə Milli Hidrometeorologiya Xidmətindən məlumat verilib.

Bildirilib ki, mülayim şimal-qərb küləyi əsəcək. Havanın temperaturu gecə 21-26° isti, gündüz 33-37° isti olacaq. Nisbi rütubət gecə 70-75%, gündüz 45-50 % olacaq.

Azərbaycanın rayonlarında hava şəraiti əsasən yağmursuz keçəcək. Lakin gündüz bezi dağlıq ərazilərdə qısamüddətli leysan xarakterli yağış yağacağı, şimşək çaxacağı, dolu düşəcəyi gözlənilir. Arabir duman olacaq. Mülayim şərq küləyi əsəcək.

Havanın temperaturu gecə 22-26° isti, gündüz 36-41° isti, dağlarda gecə 11-16° isti, gündüz 27-32° isti olacaq.

Xatırladaq ki, Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinin 233-cü maddəsinə əsasən, havanın temperaturu azı 41 dərəcə selsidən çox olanda açıq şəraitli iş yerlərində işlər yandırılmalıdır.

Qurbanqulu Berdiməhəmmədov Şuşada

Türkmənistan Xalq Məsləhətinin sədri tarixi şəhərin məscidində namaz qıldı

Prezident İlham Əliyev və Türkmənistan Xalq Məsləhətinin sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədov iyulun 17-də Qarabağda olub. Onlar əvvəl Füzuli şəhərinin dağıdılmış yerlərinə baxıblar. Qonaq şəhərin Baş planı ilə tanış olub.

Ağdam, Füzuli və Xocavənd rayonlarında Azərbaycan Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Emin Hüseynov Qurbanqulu Berdiməhəmmədova 30 illik işğal dövründə Füzuli rayonunun ərazisində törədilən dağıntılar, vandalizm aktları, həmçinin şəhərin baş planına uyğun olaraq həyata keçirilən və görülməli işlər barədə məlumat verib.

Vaxtilə sıx məskunlaşmış və çiçəklənən Füzuli şəhəri erməni işğalı zamanı tamamilə talan edilərək, viran qoyulub. Torpaqlarımız işğaldan azad edildəndən sonra qısa müddətdə Füzuli şəhərinin Baş planı hazırlanıb, Prezident İlham Əliyev tərəfindən təsdiqlənib və 2021-ci ildə ictimaiyyətə təqdim edilib. Böyük nəqliyyat-logistika potensialına malik olan Füzuli Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının əsas nəqliyyat arteriyalarının kəsişməsində yerləşir. Füzuli şəhərinin ümumi sahəsi təxminən 1942 hektardır. Baş plana əsasən, 2040-cı ilə qədər şəhərdə 50 min nəfərin yaşaması nəzərdə tutulur.

Füzulidə işğal və Zəfər muzeylərini əhatə edəcək Füzuli Memorial Kompleksi ya-

radılacaq, Kurmanqazı adına Yaradıcılıq Mərkəzi inşa olunub, şəhər xəstəxanası tikilib, şəhər parkı salınacaq, genişmiqyaslı abadlıq-quruculuq və yaşıllıq işləri həyata keçiriləcək. Baş plana əsasən, uşaq bağçaları və məktəblər kimi sosial infrastruktur obyektləri müvafiq olaraq 300 və 500 metrlik məsafədə yerləşəcək.

Görüləcək işlər nəticəsində müasir standartlara və memarlıq xüsusiyyətlərinə uyğun inşa olunacaq Füzuli şəhəri azad edilmiş ərazilərdə iri şəhərlərdən birinə çevriləcək. Burada "Ağıllı şəhər" konsepsiyası tətbiq olunacaq. Füzuli şəhərinin 12 hektardan çox olan ərazini əhatə edəcək inzibati mərkəzi isə 3 hissəyə bölünəcək.

Azərbaycan Prezidenti və Türkmənistan Xalq Məsləhətinin sədri Şuşada da olublar. Şuşa rayonunda Azərbaycan Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Aydın Kərimov kompleks barədə məlumat verib.

İyirmi üç binadan ibarət yaşayış kompleksinin ümumi sahəsi 8 hektara yaxındır. Bu kompleksin təməlini 2021-ci ilin avqustunda Azərbaycan

Prezidenti qoyub. Yaşayış kompleksində ümumilikdə 450 mənzil var. Onlardan 28-i biotaqlı, 195-i ikiotaqlı, 190-u üçotaqlı, 30-u dördotaqlı, 7-si isə beşotaqlıdır. Burada keçmiş məcburi köçkünlər və Şuşa şəhərində müxtəlif dövlət qurumlarında çalışan şəxslər üçün xidməti mənzillər istifadəyə verilib. Bu yaşayış kompleksinə indiyədək 376 keçmiş məcburi köçkün ailəsi, ümumilikdə isə 1409 nəfər köçürülüb. Ərazidə geniş abadlıq və yaşıllaşdırma işləri həyata keçirilib.

Onlar yeni Şuşa məscidində tikinti işlərinin gedişi ilə tanış olublar. Prezidentin köməkçisi Anar Ələkbərov həyata keçirilən işlər haqqında məlumat verib.

Bildirilib ki, təməli 2021-ci ildə dövlətimizin başçısı tərəfindən qoyulan və memarlıq həlli rəmzi xarakter daşıyan məscid tarixi şəhərdə modern memarlıq nümunəsi kimi seçiləcək. Belə ki, Prezident İlham Əliyevin tapşırığına əsasən məscidin forması 8 rəqəmini əks etdirəcək. Bu da öz növbəsində Şuşanın işğalçılarından azad olduğu günü -

Zəfər Günü simvolizə edəcək. Məscidin iki minarəsi isə 11 rəqəmi formasında olacaq. Bu isə Şuşanın və Qarabağın işğaldan ilin on birinci ayında azad edilməsinin rəmzidir. Minarələrinin hündürlüyü 72 metr olacaq məscid Şuşanın yuxarı hissəsində inşa edilir. Bu ibadət ocağının binasının xarici səthi Şuşanın qədim məscidinin minarələrində istifadə edilən həndəsi naxışlarla bəzədiləcək. Hazırda işlərin 60 faizindən çoxu həyata keçirilib. Məscidin inşasının gələn il yekunlaşdırılması nəzərdə tutulub.

Prezident və ali qonaq Şuşada Yuxarı Gövhər Ağa məscidini ziyarət ediblər.

Qurbanqulu Berdiməhəmmədovun diqqətinə çatdırılıb ki, vaxtilə işğal edilmiş bütün ərazilərimizdə olduğu kimi, Şuşada da tarixi abidələr, o cümlədən məscidlər dağıdılıb, təhqir edilib. Şəhərin 17 məscidindən 16-sı işğalçılar tərəfindən dağıdılmışdı. Şuşa işğaldan azad edildikdən sonra Azərbaycan Prezidentinin tapşırığı ilə dərhal məscidlərin bərpa edilməsi işinə başlanılıb. Erməni vandalizminə

məruz qalan tarixi-dini abidələrdən biri də Yuxarı Gövhər Ağa məscidi olub. Heydər Əliyev Fondu tərəfindən burada həyata keçirilmiş bərpa işlərinə 2021-ci ilin sonlarından başlanıb. 2023-cü il mayın 10-da isə Prezident İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və ailə üzvlərinin iştirakı ilə məscidin əsaslı yenidənqurma və bərpadan sonra açılışı olub.

Yuxarı Gövhər Ağa məscidi ölkə əhəmiyyətli tarixi-mədəniyyət abidələri siyahısındadır.

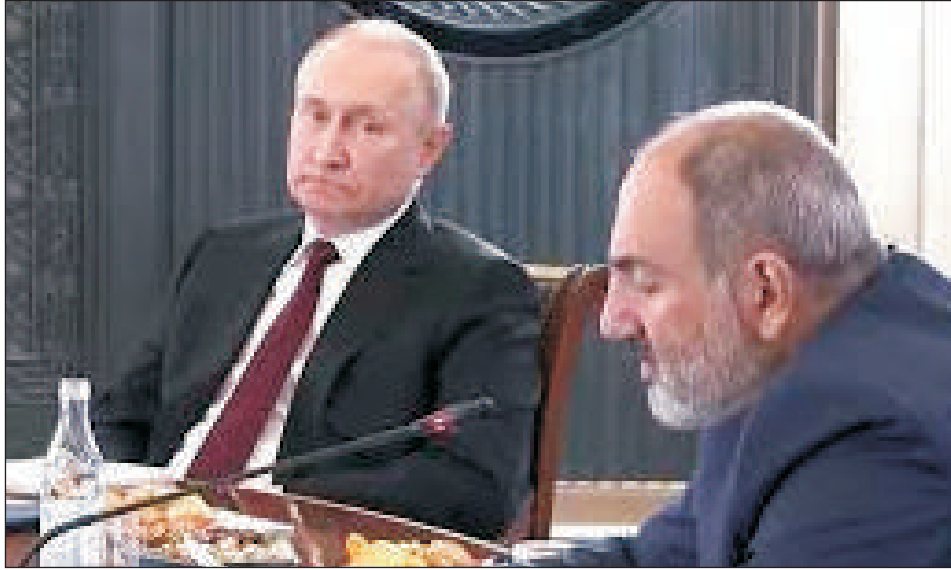
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Türkmənistan Xalq Məsləhətinin sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədov iyulun 17-də Şuşada Bülbülün ev-muzeyində də olub.

Milli Məclisin deputatı Polad Bülbüloğlu qonağa görkəmli musiqinin bu evdə anadan olduğu və uşaqlıq illərini burada keçirdiyi barədə məlumat verib. Ümummilli lider Heydər Əliyevin göstərişi ilə Şuşa Şəhər Xalq Deputatları Sovetinin İcraiyyə Komitəsinin 1982-ci ildə qəbul etdiyi qərarla Bülbülün doğulduğu və yaşadığı ev onun

ev-muzeyinə çevrilib. 1982-1983-cü illərdə təmir olunan binada muzey ekspozisiyası qurulub və önündə inzibati bina inşa edilib. Ev-muzeyi 1992-ci ildə Birinci Qarabağ müharibəsi zamanı erməni vandalizminə məruz qalaraq fəaliyyətini dayandırıb. Şuşanın azad olunmasından sonra digər tarixi-mədəni abidələrimiz kimi Bülbülün ev muzeyinin də bərpasına başlanılıb və 2021-ci ilin avqustunda bərpa işlərinin bitməsindən sonra muzeyin açılışı olub.

Ev-muzeyinin həyatında Bülbülün yeni büstü ucaldılıb. Şuşa şəhəri işğal altında olduğu dövrdə Bülbülün vandalizmə məruz qalmış büstü də erməni vəhşiliyini nümayiş etdirmək məqsədilə saxlanılıb.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Türkmənistan Xalq Məsləhətinin sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədov iyulun 17-də Şuşada Heydər Əliyev Fondu tərəfindən bərpa edilən Yaradıcılıq Mərkəzində "Heydər Əliyev və Qarabağ" sergisi ilə tanış olublar.

Ermenistanın baş naziri Nikol Paşinyan ölkədə Rusiya televiziyasının yayımının dayandırılması ehtimalını şərh edərkən bildirib ki, o, Rusiya Prezidenti Vladimir Putin və baş nazir Mixail Mişustinlə “çörəyi paylaşmış”, lakin bəzi rus kanalları “bütün sərhədləri keçib”.

“Putin və Mişustinlə açıq, şəffaf münasibətlərim var, “çörəyi bölüşdük”, amma bəzi Rusiya telekanalları bütün sərhədləri keçdi.

Mən onların [yayımın] dayandırılması barədə qərar qəbul etmək istəməzdim, lakin Rusiyada bizi bu addımı atmağa məcbur edən qüvvələr var və mən bunu istəməzdim”, - Ermenistanın baş naziri bildirib. Paşinyan Rusiyaya “duz-çörək” xatırlatmasının mənası nədir? Bu ifadə qorxmağın əlaməti sayıla bilərmi?

“Alyans” Araşdırmalar Mərkəzinin rəhbəri Abutalıb Səmədov “Yeni Müsavat”a bildirdi ki, Nikol Paşinyanın Rusiyadan çəkinməsi təbii: “Paşinyan bir tərəfdən Qərbə yaxınlaşmaq xəttini götürüb və açıq şəkildə deyir ki, biz Avropa İttifaqına üzv olmaq istəyirik. Ancaq onu da anlayır ki, Avropa İttifaqının qapısında illərlə gözləyən

dövlətlər var. Biri Ermənistanın qonşusu Türkiyədir. Ermenistanın ən azı 15-20 il Avropa İttifaqının qapısında gözləməli olacağını da Paşinyan yaxşı anlayır. Bu tərəfdən Ermənistan Rusiyadan ciddi şəkildə asılıdır. Rusiya Ermənistanın əsas ticarət tərəfdaşdır. Ticarət dövrüyyəsi son iki-üç il ərzində kosmik sürətlə artıb və Ermənistanın Rusiyadan asılılığı dəfələrlə çoxalıb. O biri tərəfdən Rusiyanın Ukraynada törətdiyi cinayətlər, verdiyi bəyanatlar, Azərbaycana münasibətdə atdığı addımlar bir daha göstərdi ki, bu günkü Rusiya hakimiyyəti nə qədər ki Rusiyaya rəhbərlik edir, bu dövlətin normal dövlətə çevrilmək ehtimalı yoxdur. Ona görə də keçmiş ittifaq respublikaları işlərini ehtiyatlı tutmaq məcburiyyətindədirlər. Ermənistan da yaxşı anlayır ki, Rusiyaya qarşı onun üçün sinəsini qabağa

Paşinyanın Kremlə “duz-çörək” xatırlatmasının sirri

Ermənistan qorxur, yoxsa...

verəcək dövlətlər yoxdur. Bəyanatlar ola bilər, Rusiyanın Ermənistanla qarşı atdığı addımları pisləyənələr olar, ancaq Rusiyaya qarşı kəskin mövqe tutub, yeri gəlsə, Ermənistanla hərbi yardım ələyəcək dövlət yoxdur. Bu da təbii ki, Ermənistanı düşünmək və eyni zamanda qorxmaq məcburiyyətində qoyur. Buna görə də Paşinyan “çörək paylaşmışıq” ifadəsini işlədir.

Siyasi şərhçinin sözlərinə görə, Paşinyan yaxşı

baş düşür ki, Rusiya telekanallarının Ermenistanda yayını dayandırılmalıdır: “Çünki düşmən təbliğatı ilə məşğuldurlar, Ermenistan hakimiyyətini aşağılayan çıxışlar edirlər. Ancaq o biri tərəfdən Rusiyanın öz telekanallarının qonşu dövlətlərin ərazisində yayılmasına, rus dilinin yayılmasına olan “həssas” münasibəti İrəvanı düşünmək məcburiyyətində qoyur. Aydındır ki, Paşinyan “biz çörək paylaşmışıq” ifadəsini işlədəndə Rusiya rəhbərləri ilə təkəbirlik arxasında oturduğu məqamları xatırlamır. Ermenistanın geli-

istifadə etməsi baş verən-lərə emosional yanaşmanı ifadə edir: “Duz-çörək məfhumunun həm Qafqaz xalqları, həm xristian xalqları üçün özünün simvolik mənası var. Bu, dostluğa, əməkdaşlığa sadiqlik rəmzi kimi hesab edilir. Ona görə hesab edirəm ki, Paşinyanın duz-çörək metaforasından istifadə etməklə bu gün Rusiya mediasında rəsmi İrəvana qarşı aparılan kampaniyaların əməkdaşlıq və tərəfdaşlıq ruhuna uyğun olmamasına işarədir. Paşinyan bu ifadə ilə İrəvan və Moskva arasında dərin strateji tərəfdaşlığın ol-

məlumdur ki, Rusiya mediası Ermenistanın daxilində baş verən prosesləri fərqli rəqursda təqdim etməklə ictimai fikri çaşdırmaq yönündə addımlar atır. Hətta dövlət çevrilişinə cəhd hazırlıqlarında olan müxalif qüvvələrə informasiya dəstəyi verilir, rus ekspertlər işə mənzərəyə fərqli rəng qatmağa çalışırlar”.

Ekspertin fikrincə, beləliklə, Paşinyanın duz-çörək ifadəsi əslində həm də o deməkdir ki, əgər bu dalğada mərkəzi hakimiyyətin rolu yoxdursa, o zaman onlar bu neqativin dayandırılmasını təmin etməlidirlər: “Eyni za-

manda bu, son günlər Ermənistanla Rusiya TV kanallarının bağlanması və erməni informasiya məkanının rus informasiya virusundan təmizlənməsinin vacibliyi ilə bağlı gədən müzakirələrə görə məsuliyyəti Rusiya tərəfinin üzərinə qoymaqdır. Ona görə düşünürəm ki, Paşinyanın bu açıqlaması qorxu elementindən çox diplomatik xəbərdarlıqdır. Paşinyan duz-çörəyə sadiq olduqlarını, ancaq milli maraqlar naminə rus kanallarının və media resursları ilə bağlı sərt qərar qəbul etməyə məcbur qalacağını rəsmi Moskvanın diqqətinə çatdırır. Ermenistan Rusiyaya açıq şəkildə bildirir ki, münasibətlərin bundan sonra hansı istiqamətdə davam edəcəyi məhz Rusiyanın öz davranışından asılıdır”.

Elbər SEYİDAĞA, “Yeni Müsavat”

Trampın 50 gün möhləti

Daha iki ay müharibə Putinə üstünlük qazandıracaq, yoxsa?

Iyulun 14-də ABŞ Prezidenti Donald Tramp Ukraynadakı müharibə, Rusiyaya qarşı sanksiyalar və Amerika silahlarının tədarükü ilə bağlı bir sıra mühüm açıqlamalar verib. O, xüsusilə qeyd edib ki, 50 gün ərzində atəşkəs razılaşması əldə olunmasa, Vaşinqton Rusiyaya qarşı 100 faizlik tariflər tətbiq etmək niyyətindədir.

Məsələyə öz analitik məqaləsində toxunan Ukrayna İctimai İnkişaf Mərkəzində siyasi və hüquqi proqramların rəhbəri, politoloq İqor Reyteroviç bildirib ki, Rusiya Prezidenti Vladimir Putin belə bir vəziyyətdə geri çəkilməz. Onun sözlərinə görə, bu halda Kreml rəhbəri zəif görünəcək. Ona görə də Putin xəbərdarlıqlara məhəl qoymadığını və əslində addımlarını davam etdirdiyini göstərməlidir.

“Rusiyanın hansısa yolla Ukraynada irəliləmək cəhdləri çox güman ki, payız qədər davam edəcək. Eyni zamanda düşünürəm ki,

uğur qazana bilməyəcəklər. Odur ki, ruslar və Putin müəyyən “geri çəkilmə” edə bilər və Kreml bir daha danışıqlar masası arxasına əyləşmək və faktiki olaraq nəyi razılaşdırmaq istəyini ifadə edə bilər”, - deyir analitik qeyd edib.

Reyteroviç belə davam

edib: “Hesab edir ki, indiki vəziyyətdən belə görünür ki, Putin çoxdan Trampa eyham vurur: “Sən axmaqsan, döyüşəcəm, hücumu keçəcəm”. Və Tramp, deyəsən, ona deyir: “Yaxşı, yaxşı, cəhd et, görək sən nə edə bilərsən. Ukraynaya qarşı addımlar atacaq, sonra

sentyabrda sanksiyalar və bütün başqa şeylər tətbiq edəcəyik... Onda görəcəyik ki, sən necə cəsarətli görürsən”. Və Putinə iki ay vaxt verməsi ilə yanaşı, Tramp daha bir vacib məqamı nəzərdən keçirdi. Məsələ burasındadır ki, ona müharibənin davam etməsi lazım-

dır, təbii, bir qədər qərribə səslənsə də. O, davamlı olaraq müharibəni mümkün qədər tez bitirməyin tərəfdarı olduğunu desə də, əslində savaşın hələlik davam etməsi lazımdır. Çünki onun üçün bu, Avropaya, xüsusən də Amerika tarifləri məsələsində ciddi təzyiq elementidir. Belə ki, o, artıq NATO-nu silahların pulunu ödəməyə razı salıb. Ona görə də 50 gündə bu məsələdə Avropaya təzyiq edəcəyini düşünür”.

“Və daha bir məsələ: belə də bütün bunlara Yaxın Şərq ölkələrində baş verən neft hasilatının artması dinamika təsir edir. Amerikalıların açıqladığı hesablamalara görə, sentyabr qədər onlar elə göstəricilərə çatacaqlar ki, Rusiya geridə qalacaq və daha ona çata bilməyəcək”, - politoloq vurğulayıb.

Analitikin sözlərinə görə, hücumun davam etdirilməsinin digər səbəbi odur ki, bütün rusiyalı qondarma ekspertlər, müharibə müxbirləri, bloqerlər, hətta hökumət-yönlülər yekdilliklə deyirlər ki, indiki kimi şiddətli müharibə aparmaq üçün resurslar payız, sentyabr qədər yetəcək: “Sonra Rusiya Federasiyası səfərbərlik elan edilməsini tələb edəcək. Cəbhədə

100 min Şimali Koreyadan olan əsgərlərin olacağı gözləntilərinə baxmayaraq, onlar yekdilliklə bəyan edirlər ki, Rusiya üçün döyüşəcək heç kim yoxdur. Pul işləmir, itkiləri o qədər böyükdür ki, onları örtməyə vaxtları yoxdur. Ona görə də ya müharibəni bitirməli, ya da açıq şəkildə səfərbərlik etməli olacaqlar. Amma hər iki variant Putin üçün qəbul ediləməzdir. Ona görə də bu iki ay ərzində Ukraynanın əsas vəzifəsi mümkün qədər müdafiədə dayanmaq və Rusiya hərbiçilərini mümkün qədər məhv etməkdir”.

“Biz Rusiyaya təzyiq göstərməyə və onun müharibə aparmaq qabiliyyətini zəiflətməyə çalışırıq”.

Latviyanın xarici işlər naziri Baiba Braje Trampı 50 gün gözləməkdənsə, dərhal Rusiyaya qarşı sanksiyalar tətbiq etməyə çağırıb. Nazirin açıqlamasını “Politico” yayıb. Diplomatin fikrincə, bu addım Rusiyanı danışıqlar masası arxasına oturmağa məcbur edəcək və döyüş bölgəsindəki vəziyyətə təsir edəcək.

“Biz Rusiyaya təzyiq göstərməyə və onun müharibə aparmaq qabiliyyətini zəiflətməyə çalışırıq. Bu, rus xalqına aid deyil”, - Braje deyib.

“Yeni Müsavat”

İyulun 12-də Suriyanın keçid dövrü prezidenti Əhməd əş-Şaraanın Azərbaycana rəsmi səfəri çərçivəsində SOCAR ilə Suriya hökuməti arasında qaz ixracı sazişi imzalandı. Türkiyənin təklifi ilə Azərbaycanla Suriya arasındakı bu enerji razılaşması müəyyən mənada, hələ ki siyasi xarakter daşıyır. Əlbəttə ki, bu əməkdaşlıq Azərbaycanın Yaxın Şərq ölkələri ilə enerji sahəsində əməkdaşlıq qurmaq niyyətini gücləndirir. Əgər ixrac real və davamlı şəkildə həyata keçirilərsə, bu, Azərbaycan üçün əlavə valyuta, SOCAR üçün isə yeni kommersiya imkanları deməkdir.

İranın bu əlaqələrdən rahat olduğu belli idi. Amma indi bu sıraya Azərbaycana dost ölkə İsrail də qoşulub. Aydın ki, İsrailin sərhədində təhlükəsizlik problemləri qalır. Amma Tel-Əviv bu problemi hər keçən gün daha da qəlizləşdirir. Ölkə daxilində müvəqqəti hökumətə qarşı olan silahlı etnik tayfalar dəstək vermək bir kənara, Azərbaycanın strateji müttəfiqi və qardaş ölkə olan Türkiyənin əleyhinə fəaliyyətini gücləndirir. İndi isə əsas hədəf kimi müvəqqəti hökumətin rəhbəri Əhməd Əş-Şaraanı seçib. İsrailin diasporla iş üzrə naziri Amihay Cikli media hesabında birbaşa olaraq Suriya prezidenti Əhməd əş-Şaraanı ingilis və ıvrit dillərində "gəcikmədən aradan götürməyə" çağırıb. Cikli yazıb: "Əhməd əş-Şaraanı qanuni lider hesab edən hər kəs ciddi şəkildə yənilmişdir - o, terrorçudur, qatildir və aradan götürülməlidir".

Qeyd edək ki, Suriya və İsrail rəsmiləri Prezident Əhməd əş-Şaraanın Azərbaycana səfəri çərçivəsində Bakıda görüşüblər. Bu barədə "Al Arabiya" Dəməşqdəki diplomatik mənbəyə istinadən məlumat yayıb.

Məlumatla görə, görüş iyulun 12-də baş tutub. "Əş-Şaraanın Bakıya səfəri çərçivəsində Suriya və İsrail rəsmiləri arasında görüş keçirilib", - adı açıqlanmayan mənbə agentliyə bildirib.

Son iki gündə isə İsrail Suriyanın ərazilərinə hava zərbələri endirib. Suriya Prezidenti Əhməd əş-Şaraa bu zərbələrdən sonra gecə fəvqəladə vəziyyətində İsrailə qarşı

açıq və sərt mesajlar verib. Prezidentin Bakı vaxtı ilə səhərə yaxın etdiyi çıxış Suriya dövlət televiziyası və "Əl-Cəzirə" kanalı vasitəsilə yayımlanıb. Əş-Şaraa çıxışında həm regiondakı gərgin vəziyyətə, həm də ölkə daxilindəki proseslərə toxunub. Prezident bildirib ki, İsrail istəsə, müharibəyə başlaya bilər, lakin onu bitirmək gücündə deyil. Onun sözlərinə görə, İsrailin təxribatlarına baxmayaraq, Suriyanın yeni rəhbərliyi sabitliyi qorumaqda qərarlıdır. Əş-Şaraa qeyd edib ki, Türkiyə, ABŞ və ərəb ölkələrinin vasitəçiliyi bölgəni açıq müharibədən xilas edib və bu diplomatik səylər tədqirəlayıqdır.

Ən çox diqqət çəkən məqamlardan biri əş-Şaraanın son bəyanatı olub. O bildirib ki, kim barış istəyirsə, bu məsələdə Əhməd əş-Şaraa hazırdır, lakin kim müharibə istəyirsə, ona Əbu Məhəmməd əl-Culani cavab verəcək. Bu ifadə həm daxili, həm də xarici mesaj daşıyan siyasi və hərbi xəbərdarlıq kimi dəyərləndirilir.

Əhməd əş-Şaraa həmçinin bildirib ki, ölkəsinin xalqı müharibədən qorxmur və öz layiqəti uğrunda döyüşməyə hazırdır: "Biz müharibədən qorxanlardan deyilik. Biz həyatımızı çətinliklərlə üzləşərək və xalqımızı müdafiə etməklə keçirmişik, lakin suriyalıların mənafeini xaos və dağınıqdan üstün tutmuşuq".

İsrailin anti-Türkiyə və indi isə həm də Bakıya qarşı bu mövqeyi Azərbaycanda narazılıq doğurub. İsrail nədən məhz bu ərəfədə belə edir? Azərbaycanın maraqları nəzərə alınmalı deyilməy?

Azərbaycanla anlaşılan əş-Şaraa İsrailin hədəfində

İsrailin diasporla iş üzrə naziri Suriya prezidentini "aradan götürməyə" çağırıb; Tel-Əviv Suriya məsələsində müttəfiqi Azərbaycanı nəzərə almalıdır

Siyasi şərhçi Aydın Quliyev "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, Suriya ilə İsrailin münasibətlərinin kəskinləşməsi hazırkı günlərin reallığıdır. İsrailin Suriyaya endirdiyi son zərbələrin əş-Şaraanın Bakıya səfəri ilə birbaşa bağlı olub-olmadığını iddia etmək mümkün deyil. Ancaq İsrailin hücumlarının Suriya liderinin Bakıya səfərindən dərhal sonraya təsadüf etməsi diqqət çəkir: "Eyni zamanda bu hücumların əş-Şaraanın Bakıda olduğu günlərdə İsrail və Suriya nümayəndələrinin Bakıda görüşüb apardığı danışıqlardan sonraya təsadüf etməsi də son dərəcə ilginçdir. İsrailin zərbələr endirməsinin Suriya rəhbərinin Bakı səfərindən dərhal sonraya düşməsi

diqqətçəkici faktıdır, hadisədir. Bundan hər cür nəticə çıxarmağa və hətta müəyyən qüvvələr üçün manipulyasiya etməyə də imkanlar var. Lakin bu zərbələrin və hədələrin əş-Şaraanın Bakı səfəri ilə birbaşa bağlı olduğunu iddia etmək qeyri-mümkündür. Buna baxmayaraq, məhz Bakı səfərindən sonra münasibətlərin gərginləşdirilməsi yaxşı görünür deyil, eyni zamanda Bakının apardığı siyasətə də tam şəkildə uyğun gəlmir. İsrailin bu gün Suriya ilə hərtərəfli iqtisadi, humanitar, enerji sahəsində əməkdaşlığa başlamaq niyyətindədir. Eyni zamanda Suriya ilə İsrailin arasında münasibətlərin tənzimlənməsi üçün platforma təqdim etmək-

dən vasitəçiliyə qədər səmimi şəkildə iştirak etmək niyyətini və iradəsini ortaya qoyub. Həmçinin Azərbaycan Suriyanın yeni hakimiyyəti ilə Türkiyənin müttəfiqi olaraq da yaxından münasibət saxlamaq niyyətindədir. Belə faktların mövcud olduğu şəraitdə İsrailin Suriyaya zərbələr endirməsi həqiqətən həm bölgəni təhlükə altında qoyur, həm də Azərbaycanın apardığı çoxşaxəli istiqamətlərdə siyasətinə uyğun gəlmir. İsrailin bu gün Suriyaya hərbi zərbələr endirməsi İsrailin dostu olan Azərbaycanı çətin vəziyyətdə qoyur".

A.Quliyev qeyd etdi ki, İsrail münasibətlərin mümkün qədər diplomatik yolla

tənzimlənməsində maraqlı olmalıdır: "Suriya hakimiyyəti ölkənin suverenliyini müdafiə mövqeyində dayanmaq iddiasında haqlıdır. Eyni zamanda nəzərə almaq lazımdır ki, İsrailə Suriya arasında xüsusilə də ərazi mübahisəsi çoxillik tarixə malikdir və bu ziddiyyətin də həll olunmasının hərbi yolu mümkün deyil. Bütün hallarda İsrail Suriyanın suverenliyinə və ərazi bütövlüyü haqqına hörmət etməlidir. Suriyanın ərazilərini işğal etmək cəhdi Suriya-İsrail münasibətlərinə yaxşı gələcək vəd etmir. İsrail Türkiyənin Suriyada maraqlı olduğunu və Azərbaycanla ittifaqda olduğunu da nəzərə almalıdır. Azərbaycanın Suriya ilə əməkdaşlığa başlamaq siyasətinə hörmət etməlidir. İsrailin addımları Azərbaycanı çox mürəkkəb və çətin seçimlər qarşısında qoya bilər. Azərbaycan İsrailə də hərtərəfli strateji müttəfiqliyi davam etdirmək niyyətindədir. Belə olan şəraitdə Azərbaycanın Yaxın Şərqə, xüsusilə də Suriya ilə bağlı siyasətinin həyata keçirilməsi üçün İsraildən Suriyaya münasibətdə daha məsuliyyətli addımlar atması gözlənilir. İsrailin bütün bu faktorları nəzərə almasına ciddi ehtiyac var".

□ **Etibar SEYİDAĞA, "Yeni Müsavat"**

"Yerusəlim Post": "Bakı yeni geosiyasi reallıq yaradır"

Məqalədə son illər Azərbaycanın regional güclərlə münasibətləri təhlil olunur

İsrailin ingilisdilli "Yerusəlim Post" qəzetində "Azərbaycan, Rusiya, İran: strateji sərhədlər təzədən çəkilir. Azərbaycan Cənubi Qafqazda yeni geosiyasi reallıq yaradır" başlıqlı məqalə dərc olunub. Yazının müəllifi şərqşünas professor, tanınmış analitik Mordexay Keydardır.

Novator.az-ın məlumatına görə, məqalədə son illər Azərbaycanın Rusiya və İran kimi

regional güclərlə münasibətlərində mühüm geosiyasi dəyişikliklərin baş verdiyi qeyd olu-

nur: "Bir vaxtlar Azərbaycan iri qonşularının əhatəsində incə balanslı siyasət yürüdən ehtiyatlı bir oyunçu kimi qəbul edilirdi. İndi isə bu ölkə çox inadkar və müstəqil xarici siyasətə keçib. Bu istiqamətdə addımları ilə Azərbaycan həm Cənubi

Qafqazda çoxdan oturuşmuş bir siyasi axara qarşı çıxır, həm də strateji mövqeyini gücləndirən fəal regional oyunçu kimi yerini bərkidir. Azərbaycanın dəyanətli direnişinin kökündə isə Rusiya, istərsə də İranla münasibətlərinin illər uzunluğunu bitib-tükənməyən gərginliklər, bu dövlətlərin onu durmadan məyus etməsi dayanır".

Müəllifə görə, 2020-ci ildə İkinci Qarabağ müharibəsində qalib gələndən sonra Azərbaycan qüdrətli bir dövlətə, hərbi cəhətdən daha güclü, diplomatik baxımdan özünə daha inamlı bir ölkəyə çevrilib. Mordexay Keydar Rusiyanın Qarabağ istərsə də İranla münasibətlərinin illər uzunluğunu bitib-tükənməyən gərginliklər, bu dövlətlərin onu durmadan məyus etməsi dayanır".

Müəllifə görə, 2020-ci ildə İkinci Qarabağ müharibəsində qalib gələndən sonra Azərbaycan qüdrətli bir dövlətə, hərbi cəhətdən daha güclü, diplomatik baxımdan özünə daha inamlı bir ölkəyə çevrilib. Mordexay Keydar Rusiyanın Qarabağ istərsə də İranla münasibətlərinin illər uzunluğunu bitib-tükənməyən gərginliklər, bu dövlətlərin onu durmadan məyus etməsi dayanır".

yandan da, İran getdikcə həm siyasi, həm də hərbi sahədə Ermənistanla daha yaxın əlaqələr qurur. Tehranın "regional balans" ritorikasının altında əslində Azərbaycanın İsrailə, Qərblə əlaqələrini inkişaf etdirməsindən ciddi narahatlıq keçirməsi durur. İranın Azərbaycan sərhədində təşkil etdiyi, şəxsiyyətləri arasında qarışıqlıq salmaq məqsədi daşıyan təxribat xarakterli bəyanatlarla müşayiət olunan hərbi təlimləri iktisadi münasibətlərin kəskin sürətdə pisləşməsinə gətirib çıxarıb.

Azərbaycan bütün bunlara iki əsas yolla - strateji itaətsizlik və diplomatik şaxələndirmə ilə cavab verir. Bakı Türkiyə və İsrailə hərbi əməkdaşlığı gücləndirir, irimiqyaslı birgə hərbi təlimlər keçirir, Türk Dövlətləri Təşkilatı kimi regional platformalara daha sıx inteqrasiya olunur. Məhiyyətə Bakı yeni "qırmızı xətlər" çəkir və bunu tək öz təhlükəsizliyi naminə deyil, həm də bölgədə güc sahibi olduğunu anlatmaq məqsədilə edir".

Məqalədə bildirilir ki, Azərbaycanın öz regional rolunu yenidən dəyərləndirməsi həm də onun enerji və logistika mərkəzi kimi əhəmiyyətinin gündən-günə artmasından irəliləyir: "Azərbaycan Cənub Qaz Dəhlizi ilə Avropaya nəql olunan tə-

bi qazın əsas tədarükçüsüdür. Avropanın Rusiyanın enerji siyasətindən asılılığını azaltmağa çalışdığı bir dövrdə bu, olduqca mühüm bir layihədir. Azərbaycanın enerji ixracını genişləndirmək vədinə sadıqlıqlı onu Avropa İttifaqının üzvü olan dövlətlərlə, həmçinin bir sıra digər ölkələrlə strateji müttəfiqə çevirib.

Müəllif vurğulayır ki, iri dövlətlər arasındakı rəqabətin girovuna çevrilmiş kiçik dövlətlərdən fərqli olaraq Azərbaycan fəal şəkildə öz strateji əhatəsini formalaşdırmaqla məşğuldur: "Bu gün Azərbaycan xarici siyasətini kor-koranə sədaqət üzərində deyil, müstəqil qərarlar, çoxvektorlu diplomatiya və düşünülmüş müttəfiqlik əsasında qurur.

Düzdür, Rusiya və İranla münasibətlərdəki pozulmuş eskalasiyanın artacağı sardan narahatlıqlar doğura bilər, amma belə görünür ki, Azərbaycan bu riskləri səbir və ezmkarlıqla, beynəlxalq tərəfdaşlıqları vasitəsilə idarə etməyə çalışır. Türkiyə, İsrail, Avropa İttifaqı ilə sıx əlaqələri və ABŞ-la əməkdaşlığının irəliləməsi Azərbaycandan ötrü Rusiya ilə İranın təzyiqlərinə qarşı bir növ sipər rolunu oynayır".

□ **Hazırladı: Etibar SEYİDAĞA "Yeni Müsavat"**

Beynəlxalq Hərbi Əməkdaşlıq İdarə-sində Müdafiə Nazirliyinin nümayəndələri ilə NATO-nun ekspert heyəti arasında işçi görüşü keçirilib. Görüşdə Azərbaycan və NATO arasında əməkdaşlığın cari vəziyyəti və inkişaf perspektivlərinə dair fikir mübadiləsi aparılıb. Tərəflər həmçinin NATO-nun "Fərdi uyğunlaşdırılmış tərəfdaşlıq proqramı" və "Planlaşdırma və analiz prosesi" sənədləri çərçivəsində görülmüş işləri müzakirə ediblər.

Qeyd edək ki, son günlər Rusiya mediasında Azərbaycan-NATO münasibətlərinin inkişafına xüsusi diqqət hiss olunmaqdadır. Xüsusilə Kremlə yaxın media Cənubi Qafqazdakı prosesləri Qərbin təsirləri prizmasından təhlil edir. Kremlə yaxın "Svobodnaya pressa" bu barədə ötən həftə geniş məqalə yazıb. "Rusiya ilə Azərbaycan arasındakı gərginlik bizi Bakıya tək cəsi siyasi deyil, həm də hərbi baxımdan daha yaxından baxmağa məcbur edir. Bu, Azərbaycanın NATO-ya daxil olma ehtimalı və bu Qafqaz respublikasının ərazisində türk hərbi bazasının qurulması müzakirələridir", - deyə sayt öz məqaləsində yazır.

"Təhlildə" hətta belə nəticə çıxarılır ki, "Azərbaycan öz seçimini edib. Bakı Qarabağdakı qələbədən sonra NATO ilə daha böyük əməkdaşlıq haqda düşünməyə başlayıb. Azərbaycanda NATO-nun ən böyük bazasının tikilməsi ehtimalı ilə bağlı yayılan məlumatlar bu ölkənin İran və Rusiyaya təzyiq alətinə çevrildiyini təsdiqləyir".

"Azərbaycanda Türkiyənin hərbi bazasının yaranması ehtimalı və NATO-ya daxil olması perspektivləri necədir" sualına politoloq, Plexanov adına Rusiya İqtisadiyyat Universitetinin Siyasi və Sosial-Psixoloji Proseslər kafedrasının dosenti Aleksandr Pe-

NATO ekspertləri Bakıda - ilgincləşmə

Kremlə yaxın media iddia edir ki, guya alyans Azərbaycandan Rusiya və İrana təzyiq üçün istifadə etməyi planlaşdırır - Moskvanın narahatlığı...

rendjiyev isə belə cavab verib: "NATO Azərbaycandan Rusiya və İrana təzyiq göstərmək üçün istifadə etməyi planlaşdırır. Bu respublikanın ərazisində Türkiyə və ya hər hansı digər hərbi baza peyda olarsa, bu, Rusiyanın strateji tərəfdaşı olan İran üçün birbaşa hərbi təhdid olacaq". O da iddia olunub ki, guya Rusiya ilə strateji müttəfiqlik müqaviləsi Qərbi dərhal narahat edib. "Nəticədə 2023-cü ildə Böyük Britaniyanın Azərbaycandakı səfirliyində hərbi attaşə vəzifəsi bərpa edilib.

Maraqlıdır ki, ötən ay Rusiya Xarici İşlər Nazirliyinin rəsmi təmsilçisi Mariya Zaxarova Azərbaycan və Ermənistanın NATO ilə münasibətlərindən Kremlin narahatlığını ifadə edib. Onun sözlərinə görə, Kreml Azərbaycan və Ermənistanın NATO ilə əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi ilə bağlı riskləri tam şəkildə nəzərə aldıqlarına ümid edir. Kreml rəsmisi hesab edir ki, NATO Cənubi Qafqazın təhlükəsizliyinə təhlükə törədir. Onun fikrincə, Qərbin əsas məqsədi regionda sabitliyi pozmaq və yeni gərginlik ocaqları yaratmaqdır.

Görünür ki, Rusiya Cənubi Qafqazda təsirlərinin azalması nəticəsində NATO-nun bölgədə gücünün artmasından bərk narahatdır. Ukraynaya hərbi təcavüzünün əsas səbəblərindən birini də sözügedən blokun Şərqi doğru genişlənməsinin qarşısını almaqla əlaqələndirir.

Bes Azərbaycan-NATO münasibətləri Moskva və Tehran üçün nə dərəcədə qorxuludur? Rus mediasının iddia etdiyi kimi, Azərbaycan dan qonşularına qarşı istifadə oluna bilermi və bu necə baş tuta bilər?

"Yeni Müsavat"a iddiaları şərh edən **hərbi ekspert Ramil Məmmədli** qeyd etdi ki, əvvəla, Azərbaycan Qoşulmama Hərəkatına üzvdür, al-yanslara daxil olmaq niyyəti ortaya qoymayıb. Onun sözlərinə görə, bu səbəbdən NATO üzvü Türkiyənin ölkəmizdə hərbi bazalarının qurulması gözlənilmir. Ekspert bu qərarın NATO-nun hərbi bazasının Azərbaycana yerləşdirilməsi kimi qarşılanacağını vurğuladı: "Təbii ki, Rusiya və İran buna etiraz edəcəklər. Amma Azərbaycan belə bir addıma getməyəcək. Onsuz

da Naxçıvanda Türkiyə ilə birlikdə hərbi kompleks yaradılıb, Ordumuzun müasir standartlara keçidində qardaş dövlətin təcrübəsindən istifadə edilir. Bu da elə NATO sisteminə uyğun ordu qurmaq deməkdir. Habelə Azərbaycanın Türkiyə ilə Şuşa Bəyannaməsi var. Sənədə əsasən, ölkəmizə hərbi təhdid varsa, Türkiyə ordusu da dəstək üçün müdaxilə edə bilər. O zaman Türkiyənin hərbi bazalarına nə ehtiyac var? Mədam ki, Şuşa Bəyannaməsi-nin istinad etməklə Türkiyə ordusu köməyə gələ bilər, onda bir dövlətin ərazilərimizdə hərbi bazası lüzumsuzdur".

Hərbi analitik Rusiya və İrana qarşı Azərbaycandan istifadə ediləcəyi barədə iddiaları blef adlandırdı: "Orada yanlış olaraq əminliklə deyilir ki, guya Azərbaycan seçimini edib,

NATO-ya doğru inteqrasiya edəcək. Bizim bu blokla 30 ilə söykənən əməkdaşlığımız var və gizli deyil. Rusiya və İran narahat edəcək addımlar da atmamışıq. Hətta Bakıya NATO generalları gəlib, bizim hərbi rəhbərlikdən Brüsselə səfərlər olub. Yeni açıq bir əməkdaşlıq mövcuddur və üçüncü tərəfi təhdid etmir, hətta qonşu ölkəyə qarşı yönəlməyib. Azərbaycan nə NATO-ya üzv olmağa, nə türk bazalarının yerləşdirilməsinə zərurət görür. Bunun da səbəbini yuxarıda izah etdim - bir NATO dövləti Türkiyə ilə müttəfiqlik, həmçinin nüvə dövləti Pakistanla müttəfiqlik yetərlidir, hətta alyansa üzv olmaqdan da üstündür. Üstəlik, geopolitik qarşıdurmalar, hərbi eskalasiyalar, Ukrayna böhranı fonunda Azərbaycanın belə bir fikrə düşməsi real deyil".

R.Məmmədli sonda əlavə etdi ki, NATO-nun Rusiya ilə qarşıdurmasında, eləcə də ABŞ-ın İrana qarşı addımlarından Azərbaycan heç zaman platsdarm rolunu oynamayıb, bundan sonra da Bakının mövqeyində dəyişiklik olmayacaq.

Xatırladaq ki, Azərbaycan Respublikası ilə NATO arasında əməkdaşlığın təməli 1992-ci ilin mart ayında qoyulub və 1997-ci ildən etibarən Avro-Atlantik Tərəfdaşlıq Şurası kimi tanınan Şimali Atlantik Əməkdaşlıq Şurasının məşvərət forumuna daxil olması ilə başlayıb. 4 may 1994-cü il tarixində Azərbaycan Respublikası NATO-nun "Sülh Naminə Tərəfdaşlıq" (SNT) Proqramına qoşulub.

Təhlükəsizlik məsələləri ilə yanaşı, NATO-Azərbaycan əməkdaşlığı elm və təhsil kimi digər sahələrdə də uğurla inkişaf etdirilir. 2008-ci ildən etibarən təhsil sahəsində NATO ilə əməkdaşlıq edən Azərbaycan Ordusu NATO-nun Müdafiə Təhsilinin Genişləndirilməsi Proqramından yararlanmaqla tabeliyində olan xüsusi təyinatlı hərbi təhsil müəssisələrinin tədrisinin məzmunu və formasının Avropa təhsil standartlarına və Boloniya prosesinə uyğunlaşdırılması, eləcə də pedaqoji kadrların təkmilləşdirilməsi sahəsində ciddi işlər görür.

□ **Emil SALAMOĞLU,**
"Yeni Müsavat"

Türkmənistan Türk Dövlətləri Təşkilatına gəlir

Berdiməhəmmədovun səfəri onu göstərdi ki, türkmən dövləti artıq Türk dünyasının gələcəyində yalnız müşahidəçi olmaq istəmir

Türkmənistan Xalq Məsləhətinin sədri, sabiq prezident Qurbanqulu Berdiməhəmmədovun Azərbaycana rəsmi səfəri Mərkəzi Asiyada yeni geosiyasi konfigurasiyanın rəsmən başladığını göstərir. Qapalı və neytral siyasi xətti ilə tanınan Türkmənistanın belə bir səviyyədə və belə bir dövrdə Azərbaycana səfəri Türk Dövlətləri Təşkilatı (TDT) çərçivəsində yeni əməkdaşlıq fəslinin başladığının signalıdır.

Bu səfərin arxasında tək cəmi neft və qaz anlaşmaları var deyənlər yanılır. Burada tarixi, mədəni və siyasi bağların gücləndirilməsi dayanır. Berdiməhəmmədovun səfəri onu göstərdi ki, türkmən dövləti artıq Türk dünyasının gələcəyində yalnız müşahidəçi olmaq istəmir, birgə qurucu kimi baxmağa başlayır.

İllərlə öz "əbədi neytrallıq" statusunu qoruyan Türkmənistanın Türk Dövlətləri Təşkilatına tamhüquqlu üzv olmağa doğru irəliləməsi Mərkəzi Asiyanın siyasi xəritəsini dəyişəcək prosesdir. Əgər bu baş verərsə, TDT-nin real iqtisadi-siyasi güc mərkəzinə çevriləcəyinin göstəricisi olacaqdır.

Türkmənistanın TDT-yə üzvlüyü həm Transxəzər nəqliyyat dəhlizini genişləndirəcək, həm enerji siyasətində yeni oxlar yarada-

dacaq, həm də Türk birliyi ideyasına daha praktik məzmun qazandıracaqdır. (Modern.az).

Son illərdə Türk Dövlətləri Təşkilatında Azərbaycan, sadəcə, üzv ölkə kimi görünür. Həm də istiqamətverici

güc kimi qəbul edilir. Qarabağ Zəfərindən sonra Azərbaycandan siyasi nüfuzu regionda xeyli artdı və bu, TDT müstəvisində də aydın hiss olunur. İlham Əliyevin "Türk dünyası bizim ailəmizdir" mesajı bu liderliyin təməl fəlsəfəsini təşkil edir.

Odur ki, proseslərdə Azərbaycan lokomotiv olaraq fəaliyyət göstərir. Şuşada keçirilən TDT qeyri-rəsmi zirvəsi Azərbaycanın Türk dünyasının mədəni və strateji platformasını gücləndirdi. TDT-nin gələcək yol xəritəsinin hazırlanmasında Azərbaycanın mövqeyi, Ankara ilə yanaşı Astanada və Özbəkistanda da dəstəklənir.

Bu yaxınlaşma TDT-nin daxilində enerji, nəqliyyat və mədəni əməkdaşlığın dərinləşməsi deməkdir. Xəzərin şərq sahilində yerləşən Türkmənistanın qərb sahililə, yeni Azərbaycanla strateji körpülər qurması Transxəzər dəhlizini region üçün ən effektiv yol xəttinə çevirə bilər.

Eyni zamanda Azərbaycanın beynəlxalq layihələrdə qazandığı etibar, TANAP, TAP, Bakı-Tiflis-Qars kimi layihələrdəki uğurları Türkmənistanı TDT-yə üzvlükdə böyük stimullar təqdim edir. Türkmənistan bu yolla həm enerji satışını şaxələndirir, həm də öz neytrallıq siyasətinə uyğun şəkildə Türk dünyasının bir hissəsinə çevrilir.

Türkmənistanın TDT-yə yaxınlaşması, Azərbaycanın təşkilatda aparıcı rol oynaması, Türk dövlətləri arasında siyasi dialoqu dərinləşməsi göstərir ki, TDT gələcəkdə regional təhlükəsizlik, enerji diplomatiyası, nəqliyyat logistikası və beynəlxalq siyasətdə söz sahibi olan ciddi güc mərkəzinə çevrilə bilər.

Bu prosesdə Azərbaycanın rolu açıqdır. Coğrafi baxımı bir yana qoysaq, Türkmənistanın TDT-yə gəlməsi isə bu açarın yeni qapıları açacağını müjdəsidir.

□ **"Yeni Müsavat"**

Beynəlxalq müqaviləni və ya sazişi rəsmi olaraq imzalamazdan əvvəl, ilkin olaraq səlahiyyətli şəxslərin baş hərfləri ilə müqavilənin (və ya onun ayrı-ayrı maddələrinin) əvvəlcədən imzalanması baş verir. Beynəlxalq müqavilənin tərəflər arasında tam razılaşdırıldığı, lakin hələ də müqaviləni bağlayan hökumətlərin təsdiqini tələb etdiyi və ya yekun mətnin imzalanması bəzi digər səbəblərə görə təxirə salındığı hallarda paraflamaq mümkündür.

Paraf müqavilənin bağlanmasında məcburi mərhələ deyil, bununla belə, paraf sonradan hər hansı mübahisələrdən və anlaşmazlıqdan qaçmağa imkan verir. Paraf imzanı əvəz etmir. Müqavilənin rəsmi bağlanmasını gecikdirən səbəblər aradan qaldırıldıqdan sonra paraflanmış mətn imzalanmış mətnlə əvəz edilir.

manecilik törətməyə çalışdığına da nəzərə alaraq, bu fikirdəyəm ki, Ermənistanda parlament seçkisinə qədər paraflanma baş verə bilər və vacib deyil ki, orada mütləq birinci şəxslərin imzası olsun. Amma belə görünür ki, rəsmi Bakı bu paraflanmaya o vaxt razı ola bilər ki, Minsk Qrupunun buraxılması rəsmiləşsin”.

Sosial Tədqiqatlar Mərkəzi

Sülh müqaviləsini paraflamaq - Bakı razı deyil

Azərbaycan sülh müqaviləsinin rəsmi və yekun imzalanmasını prioritet sayır, parafı isə Ermənistanın qeyri-konstruktivliyinin pərdələnməsi üçün alət kimi görür

Ermənistan Azərbaycanla sülh sənədini paraflamaq haqda bir neçə dəfə deyib. Elə 16 iyunda keçirdiyi mətbuat konfransında Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan bildirib ki, Azərbaycanla sülh sazişi imzalanmamışdan öncə paraflana bilər, bu məsələ Bakı və İrəvanın müzakirə masasındadır. Heç şübhəsiz ki, burada söhbət yekun sülh sazişinin imzalanmasından öncə tərəflərin bu niyyətini təsdiq etməsi “çərçivə sənədi”nə bənzər hansısa razılaşmadan gedir. Müşahidələr göstərir Bakı İrəvanın paraflamaq niyyətinə ciddi baxmır. Mümkündür ki, rəsmi Bakı paraflanmağı zaman itkisi hesab edir.

Deputat Sahib Aliyev “Yeni Müsavat”a açıqlamasında bunları söylədi: “Öncə onu deyim ki, bu sənədin paraflanması yaxın perspektivdə Ermənistana, daha dəqiqi, seçki kampaniyasında faydalanmaq üçün Nikol Paşinyana lazımdırsa, bizə də müəyyən dərəcədə əl verir. O baxımdan əl verir ki, razılaşdırılmış maddələrin demək olar ki, əksəriyyətinin arxasında Azərbaycanın diktəsi durur. Biz qarşı tərəfi yaxşı tanıyıraq və bilirik ki, əgər azacıq fürsət yaransa, anındaca o maddələrin çoxundan imtina edərək yeni variantın hazırlanmasından dem vura bilərlər. Rusiyanın necə cidd-cəhdə sülhə

kəzinin baş mütəxəssisi, siyasi şərhçi Tural İsmayılov öncə qeyd etdi ki, bu proses hər nə qədər hüquqi baxımdan məcburi olmasa da, siyasi cəhətdən ciddi nəticələr doğura bilər: “Paraflamaq həm də danışıqların müəyyən mərhələyə gəlib çatdığını göstərən simvolik aktdır. Lakin Ermənistanla Azərbaycan arasında davam edən ziddiyyətli konfigurasiyada paraflama o qədər də neytral və texniki prosedur deyil. Bakı bu mərhələyə xüsusi ehtiyatla yanaşır, çünki təcrübədə Ermənistanın imza ərəfəsində belə mövqeyini dəyişməsi halları az olmayıb. Azərbaycan sülh müqaviləsinin rəsmi və yekun imzalanmasını prioritet sayır, parafı isə qeyri-konstruktiv halların pərdələnməsi üçün alət kimi görür. Ermənistan paraf məsələsini gündəmə gətirməklə həm beynəlxalq ictimaiyyətə mülayim tərəf görüntüsü yaratmaq, həm də daxili siyasətdə özünü “sülh tərəfdarı” kimi təqdim etmək istəyir. Amma paraf aktı təkbəşinə sülh anlamına gəlmir və Azərbaycanın milli maraqlarına cavab verən hüquqi sənədi əvəz etmir. Hələ də Zəngəzur dəhlizi, delimitasiya məsələləri tam həll olunmayıbsa, paraflanacaq sənəd yalnız rəsmi qeydin başlanğıcı kimi görünür. Ermənistan

rəhbərliyinin zaman-zaman verdiyi ziddiyyətli açıqlamalar Bakının etimadını sarsıdıb”. **T.İsmayılov onu da bildirdi ki, Paşinyanın hökuməti gah sülhdən danışır, gah da Avropa İttifaqı missiyasının arxasında gizlənərək sərhəddə təxribat törədir:** “Belə bir fonda parafı “niyyət məktubu” kimi təqdim etmək sadəlvöhlük olardı. Azərbaycan bu cür “niyyət diplomatiyasına” inanmır, çünki regionda bir çox niyyətlər kağız üzərində qalıb və sonu fəlakətlə bitib. Bakı konkret, hüquqi baxımdan öhdəlik daşıyan və yerinə yetirilməsi təmin olunan saziş istəyir. Paraf bu tələblərə cavab vermir. Azərbaycan dövləti parafla bağlı məsələni “ya hər şey razılaşdırılır, ya da heç nə” prinsipindən çıxış edərək tənzimləyir. Bu, həm siyasi, həm də diplomatik baxımdan rəşional yanaşmadır. Paraflanmış sənədin imzalanması həmişə baş tutmur və bunu Ermənistanın Aİ ilə assosiasiya sazişi nümunəsində açıq şəkildə görmüşük. Ermənistan əvvəl paraflayıb, sonra isə siyasi təzyiqlərlə geri çəkilib. Bakı bu ssenari-nin təkrarlanmasını istəmir”. **Ekspert qeyd etdi ki, digər tərəfdən, Azərbaycanın hazırkı mövqeyi bölgədə balanslı və çevik diplomatiya-**

ya əsaslanır: “Rəsmi Bakı riskləri əvvəlcədən hesablayır və açıq yekun olmadan razılaşdırılmış sənədi paraflamaq istəmir. Ermənistan tərəfi isə diplomatik duman yaratmaqda ustadır - məsələn, öz ictimaiyyətinə “Biz sülhə hazırıq, Azərbaycan imtina edir” görüntüsü formalaşdırmaq istəyir. Halbuki real proseslərin konturunda sülhə mane olan tərəf məhz İrəvandır. Ermənistan Konstitusiyasında “Dağlıq Qarabağ Ermənistanın tərkib hissəsidir” fikrini saxladığı müddətdə parafı qəbul etmək Azərbaycanın hüquqi suverenliyinə təhdid anlamı daşıyır. Azərbaycan bu cür yarımcıq razılaşmaları qəbul etməyə borclu deyil. Biz hüquqi zəmanət istəyirik, niyyət məktubu yox. Dövlət başçısının da dəfələrlə qeyd etdiyi kimi, regionda qalıcı sülh yalnız konkret şərtlərlə mümkündür. Paraf bu şərtləri əks etdirmirsə, sadəcə, vaxt uzatma taktikasıdır. Ermənistan üçün bu, zaman qazanmaq, yeni havadarlar tapmaq və ya daxili auditoriyanı aldatmaq vasitəsidir. Azərbaycan isə zamanə qarşı yox, nəticəyə doğru işləyir. Ermənistanın bu tip qeyri-müəyyən addımları regional integrasiyaya da xələl gətirir. Paraflanmış, amma imzalanmamış sənəd tərəflər arasında yeni siyasi

Ermənistan ideoloji kursunu dəyişir?

İyulun 16-da Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan keçirdiyi geniş mətbuat konfransında bir sıra açıqlamalarla çıxış edib. Onun çıxışında Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tanınmasından tutmuş, Rusiyanın himayəsində olan KTMT ilə münasibətlərin gələcəyi, Zəngəzur dəhlizinə dair yanaşmalar və Ermənistanın yeni xarici siyasət prioritetləri yer alıb.

Paşinyan ilk dəfə açıq şəkildə bildirib ki, Ermənistanın xarici siyasət kursu dəyişmək üzrədir və bu dəyişiklik “yalnız siyasi seçim deyil, zərurətdən doğur”. Baş nazir bildirib ki, Ermənistanın milli maraqları regional hərbi ittifaqlardan daha önəmlidir: “Bizi müdafiə etməyən təşkilatların üzvü olmaq mənasızdır”. Bu sözləri ilə o, KTMT-dən uzaqlaşma prosesini bir daha təsdiqləyib.

Erməni lider Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıdıqlarını bir daha vurğulayıb, sülh sazişinin imzalanması üçün “yeganə əngəlin detallar üzərində fikir ayrılığı” olduğunu söyləyib. Paşinyan həmçinin qeyd edib ki, Zəngəzur dəhlizi məsələsində artıq “geosiyasi manipulyasiyalara yer yoxdur” və bu yol yalnız Ermənistan qanunvericiliyinə uyğun şəkildə fəaliyyət göstərə bilər.

O, açıq şəkildə bildirib ki, Ermənistan alternativ təhlükəsizlik və müttəfiqlik modelləri üzərində işləyir və bu istiqamətdə “qərbyönlümlü siyasət” ön plana çıxır. Paşinyanın sözlərinə görə, “yalnız sərhədlərin müəyyənləşməsi deyil, dövlətin ideoloji kursu da dəyişir”.

Politoloq Elxan Şahinoğlu Nikol Paşinyanın son açıqlamalarını şərh edərkən bildirib ki, Ermənistan rəhbəri bir daha Rusiyadan uzaqlaşaraq Qərbi integrasiya yolunu seçdiyini nümayiş etdirdi. O qeyd edib ki, Paşinyanın mətbuat konfransında əsas vurğulardan biri Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tanınması oldu: “Bu, həm Ermənistanın sülhə hazır olduğuna dair mesajdır, həm də Paşinyanın daxili və xarici auditoriyaya verdiyi yeni siyasi signaldır”.

Elxan Şahinoğlu diqqətə çatdırıb ki, Paşinyanın KTMT ilə bağlı fikirləri də Ermənistanın bu təşkilatdan çıxmaq qərarına hazırlaşdığını göstərir: “Baş nazir deyir ki, bizi müdafiə etməyən hərbi blokun üzvü olmaq mənasızdır. Bu, faktiki olaraq KTMT ilə yolların ayrıldığını elan etməkdir”.

Politoloq vurğulayıb ki, Paşinyanın Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı çıxışı da diqqətçəkicidir: “O bildirir ki, dəhliz məsələsi Ermənistanın qanunvericiliyinə uyğun həll olunmalıdır. Bu, bir növ dəhlizin Azərbaycanın istədiyi şəkildə - Rusiyanın nəzarəti altında açılmasına qarşı çıxmaqdır”.

Elxan Şahinoğlu əlavə edib ki, Paşinyan Ermənistanın təhlükəsizlik siyasətini yenidən qurmağa çalışır və bu prosesdə əsas tərəfdaş olaraq Qərbi görür: “O, yeni təhlükəsizlik formatlarından danışır. Bu isə Ermənistanın yaxın gələcəkdə NATO və ya Avropa İttifaqı ilə daha sıx münasibətlər qurmaq niyyətindən xəbər verir”.

gərginliklər doğura bilər. Ermənistan onu manipulyasiya vasitəsinə çevirməyə qadirdir. Ermənistanın diplomatik siyasəti uzun illərdir ki, imza mərhələsinə gələndə real illüziyalara aldanacaq qədər təcrübəsiz deyil. Azərbaycan diplomatiyası realist yanaşmanı əsas tutur: konkret

razılaşma, real icra və beynəlxalq təminatlar. Paraf mərhələsi bu üç əsasın heç birini təmin etmədiyindən rədd edilir. Təbii ki, Ermənistan bu addımı Bakı “sülh istəliyi” kimi təqdim edəcək. Lakin bu, ictimai rəyə hesablanmış zəif ritorikadır”.

□ E.PASASOY, “Yeni Müsavat”

Pulun musiqisi

Zamin Hacı
 zaminhaci@gmail.com

"Yetim əlində qoğal əcaib görünər"
(Azərbaycan ata sözü)

Dırnaq ustası manışığa başlayaraq üç ayda 70 min manat qazandığını bəyan edib, verilişdə qalmaqal düşüb. Başqa bir manis rəqəmə inanmadığını söyləyib. Deyib sənin heç səsən də yoxdur.

Amma bizdə oxumaq üçün səs vacib deyil ki. Ən gü-lünc söhbət isə "sənə bu pulu kim verər" iradədir. Niyə vermirlər? Bizim millət daldada söydüyü adamı uşağının əziz toy məclisinə dəvət edib lap 100 min də sayar. Bu tip məsələlərdə bizim riyakarlığımıza qədim yunanların iki-üzlü tanrısı Yanus həsəd aparardı, hərçənd adını yanvar ayında yaşadan tanrı o qədər neqativ kadr deyildi, bütün başlanğıcların Allahı sayılırdı.

Başlanğıc, start önəmlidir. Təsadüfə bax ki, dırnaq ustasının haqsız tənqiddə məruz qaldığı gün qəzetdə başqa manis nostalji ilə xatırlanmışdı. Sən demə, bu yoldaş 80-90-cı illərdə populyar müğənnilərimizdən olmuşdur (üzrlü sayın, şəxsən mən ilk dəfə tanıdım), ancaq 30 il sənətdən ayrı düşüb, indi geri qayıdıbdır. Bəs bu müddətdə harada olub? Bax, anekdot elə buradadır: hörmətli yoldaş gömrükdə çalışıb. Hətta gömrük polkovniki rütbəsinəcn yüksəlibmiş!

İntervüdə bu barədə səmimi açıqlaması var idi, deyir, müstəqilliyə başlayanda iqtisadi çətinliklər vardı, gördüm ailəni dolandırmaq olmur, getdim tamojnaya. Vacib olan ailedir. Belə söylədi. Deyir, məşallah, indi hər şeyim var, pensiyaya çıxmışam, qərara gəldim təzədən oxuyum.

Belə baxanda gömrük məmuru maaşı, xüsusilə 90-cı illərdə, orta statistik manisın alababat mağar toyunda qazandığının heç onda biri qədər deyildi. Həmin adam isə incəsənət sahəsində işləyirmiş, hətta hansısa ali məktəbdə dekan olub. Deməli, uyğun sahə təhsili də yoxmuş. (Bu yerdə 90-cı illər gömrüyümüzün unikal zırramalarından olan Tahir müəllimin "Aldığımız rüşvətin içində rüsum da var idi" afyorizmini xatırlamamaq mümkün deyil). Ancaq yoldaş, belə çıxır, işləyə-işləyə, zümrümə edə-edə təhsilini də alıb, polkovnik də olub. Məşallah. Pis gözələr çıxsın.

Nə deyə bilərik, yuxarıda yazdım, uca millətimiz üçün insanın düzgünlüyü, halallığı ucuz dekorasiyadan başqa şey deyildir. Biz həmişə qulduru, oğrunu "bacarana baş qurban" deyərək öymüşük. İstənilən orta statistik yaşayış məntəqəmizi götürün və orada yaşayan namuslu, vicdanlı, düzgün insanların adlarını xatırlamağa çalışın. Heç uzağa getməyin, elə öz məhəllə, kənd, küçə, binanızı fikirləşin. Neçə nəfər yadınıza düşəcək, düzünü deyin. İnanmıram bir əlin barmağı qədər ola. Ancaq yaramaz və əliyəri yada salmağa başlasanız gerek kalkulyatoru açasınız.

Əlbəttə, bizim manis ola bilsin oğrular kateqoriyasında məşhur oliqarxlarımızın əlinə su tökməyə də yaramaz, bəlkə lap balaca bir cücüdür. Ona görə haqqında anonim yazıram, adını çəkməyə dəyməz. Sadəcə, prinsiplərimizi, həyata, dünyaya baxışımızı izah etmək üçün uyğun örnek olması marağımı oyadı. Heç jurnalist zalım balası da sual vermir ki, ay müəllim, ailəni saxlamaq üçün gömrüyə niyə keçdiniz, bəyəm başqa işlər yox idimi?

O cümlədən dırnaq ustalığı kimi halal, sadə bir peşədən gələrək manis olmaq millətə çöçün gəlir, söz atırlar, dolayırar, amma manis tamojnaya baş vuranda heç kimdə sual yaranmır. Fərqi gördünüzmü? Bunun bizim folklorda, necə deyirlər, qısa özəti də var. Bax: epiqrafa.

Ermənistanın "168.am" nəşri Əbu-Dabidə baş tutan İlham Əliyev-Nikol Paşinyan görüşü haqda sensasion iddia ilə çıxış edib. Nəşr Ermənistan parlamentinin keçmiş üzvü Naira Zöhrabyana istinadən yazıb ki, Əliyev və Paşinyan Əbu-Dabidə 300 min azərbaycanlının mərhələli şəkildə Ermənistanə qaytarılması barədə razılığa gəliblər.

Bu mövzuda erməni politoloq Artur Xaçikyan isə qeyd edib ki, azərbaycanlıları Ermənistanda yerləşdirmək üçün ən azı 60 kənd lazımdır. Onun sözlərinə görə, Ermənistanda bu qədər boş kəndin olduğu məlum deyil: "İkincisi, bu adamlar Ermənistanda mülk sahibi olacaqlar və keçmişdəki mülklərini də tələb etməyə başlayacaqlar. Ardından Zəngəzur dəhlizi açılacaq və bununla da Azərbaycanın sərbəst hərəkəti start götürəcək".

Erməni nəşri yada salır ki, bundan öncə Ermənistan parlamentinin sədri Alen Simonyan 300 min azərbaycanlının qayıdışını mümkün hesab edib: "Gürcüstanda ermənilər necə yaşayırsa, azərbaycanlılar da burada, bizim torpağımızda yaşayaçaqlar. Onlar yerləşəcəklər və bu qədər".

Başqa bir erməni nəşri "Fakt" isə yazıb ki, "2 milyona yaxın əhalinin olduğu ölkədə 300 min azərbaycanlı ciddi təhlükədir".

İrəvanda belə bir həyəcan və panikanın hiss olunduğu vaxtda, Prezident İlham Əliyevin Qərbi Azərbaycana qayıdış mövzusunda keçirilən beynəlxalq konfrans iştirakçılarının məktubunda bu sitatı xatırlamaq yerinə düşər: "Xüsusi olaraq vurğulamaq istərdim ki, qərbi azərbaycanlıların qayıdış istəyi Ermənistanə qarşı ərəzi iddiası demək deyildir və Ermənistan həmin istəyi bu formada təqdim etmək cəhdlərindən əl çəkməlidir. Qayıdış reallaşana qədər bu məsələ Azərbaycanın gündəliyindən çıxmayacaqdır. Təbii ki, öz yurdlarına dönəcək qərbi azərbaycanlılara təhlükəsizlik zəmanəti də verilməlidir. İnanırıq ki, qərbi azərbaycanlılar təhlükəsiz və ləyaqətli şəkildə öz doğma yurdlarına qayıdacaq və bölgədə davamlı sülh bərqərar olacaqdır".

Qeyd edək ki, 1918-1991-ci illər arasında üç dalğa üzrə həyata keçirilmiş etnik təmizləmə nəticəsində azərbaycanlıların Ermənistandan məcburi köçürülməsi faktı indi beynəlxalq

İrəvanda "60 kənd boşaldılır" panikası

Ermənilər həyəcanla deyirlər ki, liderlər Əbu-Dabidə 300 min azərbaycanlının mərhələli şəkildə qaytarılmasına razılaşıblar; Zəngəzur dəhlizi açılan kimi proses başlama bilərmi?

hüququn predmetinə çevril-məkdədir. Qarabağın işğaldan qurtuluşundan sonra Qərbi Azərbaycana qayıdış mövzusu daha çox aktuallaşmış. İşğal probleminə görə bu məsələ bir o qədər də gündəmdə deyildi. 44 günlük müharibənin yaratdığı reallıqlar bölgədə yeni bir mənzərəyə səbəb olub. Hazırda dəhlizin açılması, qayıdışın təminatı kimi Ermənistanın öhdəlikləri var.

Ancaq bu necə baş verə bilər? Ermənilərin iştirakı əsaslıdır? Hazırda Qərbi Zəngəzura qayıdış üçün bütün imkanlar varmı? Çünki söhbət əsrlərlə düşmən olan iki xalqın birgəyaşayışından gedir. Eyni zamanda bu məsələdə ermənilərin də Qarabağa qayıdışı sinxronluq təşkil edir. Bu mənada proses necə inkişaf edə bilər?

Üstəlik, o dövrdə 24 rayonda azərbaycanlılar yaşayırdı. Ermənistan dövlətinin indi 300 min nəfəri məskunlaşdırmaq üçün potensialı olmalıdır. Həmçinin təhlükəsizliyin təminatı ən mühüm məsələdir. Çünki birgəyaşayış dövründə tez-tez konfliktlər meydana çıxırdı, gərginliklər yarana bilər. Bu da bölgədə sülhməramlı, yaxud Azərbaycanla Ermənistanın birgə patrul xidmətinə aktuallaşdırıla bilər. Ona görə də suallar və qeyri-müəyyənliklər çoxdur.

Qərbi azərbaycanlı siyasi ekspert Züriyə Qarayeva "Yeni Müsavat"a bildirib ki, bəli, Zəngəzurdə bu barədə tez-tez danışirlar, ermənilər

azərbaycanlıların qayıdacağını gözləyirlər: "Onlar yaxşı bilirlər ki, Qərbi Zəngəzurdə demoqrafik üstünlük azərbaycanlılara keçəcək. Ona görə indidən narahatdırlar. Amma paralel şəkildə təbliğat aparılır ki, guya Azərbaycan Ordusu bölgəyə daxil olacaq. Bu, əhəlidə qorxu yaratmaqdır. Cənab Prezident bəyan edib ki, ora tanklarla deyil, avtobuslarla qayıdacağıq".

Z.Qarayeva qeyd edib ki, Qərbi Zəngəzura qayıdış böyük bir konsepsiya-dır və Ermənistan azərbaycanlıların yurd-yuvasına dönüşünü təmin etməlidir. Onun fikrincə, buna qədər isə Zəngəzur dəhlizinin açılması reallaşmalıdır: "Hazırda koridorun hansı rejimə və nəzarət altında fəaliyyət göstərməsi müzakirə edilir. Ermənistan əvvəllər bu məsələdən yayınırdı. İndi heç olmasa müzakirəsi gedir. Əbu-Dabi danışıqlarında masadakı əsas mövzular-dan biri də bu olub. O baxımdan, əvvəlcə dəhliz işə düşməli, sonra qayıdış müzakirə olunmalıdır. Şübhəsiz ki, zaman tələb edən prosesdir. Nəzərə alaq ki, bunun siyasi tərəfi ilə yanaşı digər aspektləri də var. Yeni birgəyaşayışa hazır olmaq, idarəçilik modeli, işlə təminat, qərbi azərbaycanlıların Ermənistan-da seçkilərdə iştirakdan tutmuş digər məsələlərə qədər. Hər bir halda, Ermənistan-da panika var və günün birində qayıdışın olacağını başa düşürlər. Çünki bizim haqqımızdır".

Siyasi təhlilçi İlyas Hüseyinov da hesab edir ki, Azərbaycanın gündəliyində ata-baba yurdlarından qovulmuş qərbi azərbaycanlıların doğma torpaqlarına qayıdışı prioritet məsələ olaraq qalır. Onun qənaətinə görə, sülh danışıqları zamanı qərbi azərbaycanlıların doğma yurdlarına qayıdışı məsələsinin də gündəmə gətiriləcəyi istisna olunmur: "Əvvəllər bu məsələ əsasən Qarabağa ermənilərin qayıdışı kontekstində qarşı tərəfin diqqətinə çatdırılırdı. Lakin bu gün Qərbi Azərbaycan ideyası və qərbi azərbaycanlıların qayıdışı tezisi getdikcə daha da aktuallaşır. Son olaraq, İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Xankəndidə keçirilən zirvə toplantısında cənab Prezidentin proqram xarakterli çıxışı zamanı da qərbi azərbaycanlıların hüquqları məsələsinə xüsusi diqqət yetirilməsi bunu bir daha göstərdi. Bu, onu deməyə əsas verir ki, qərbi azərbaycanlıların ata-baba yurdlarına qayıdışı Azərbaycanın siyasi gündəliyində mühüm yer tutur və bu məsələnin əhəmiyyəti getdikcə artır. Qarşıdakı dövrdə Azərbaycanın haqlı tələblərinin yerinə yetirilməsi baxımından qərbi azərbaycanlıların hüquqlarının və onların təhlükəsiz, ləyaqətli şəkildə geri qayıdışının Ermənistan tərəfindən təmin olunması məsələsi müzakirə predmetinə çevrilə bilər".

□ **Emil SALAMOĞLU,**
"Yeni Müsavat"

Azərbaycan və Rusiya arasında münasibətlərdə soyuqluq davam etməkdədir. Moskva Bakıya təzyiq göstərmək məqsədilə Azərbaycan hökuməti üçün ən həssas nöqtəni - iqtisadi səbəblərlə Rusiyaya üz tutmuş Azərbaycan vətəndaşlarını hədəfə almış kimi görünür. Bəllidir ki, ötən ayın sonunda Yekaterinburqda azərbaycanlılara qarşı keçirilən polis əməliyyatı, iki nəfərin ölümü və bir neçəsinin saxlanılması Bakının sərt reaksiyasına səbəb olub. Mədəni tədbirlər və rəsmi səfərlər ləğv olunub.

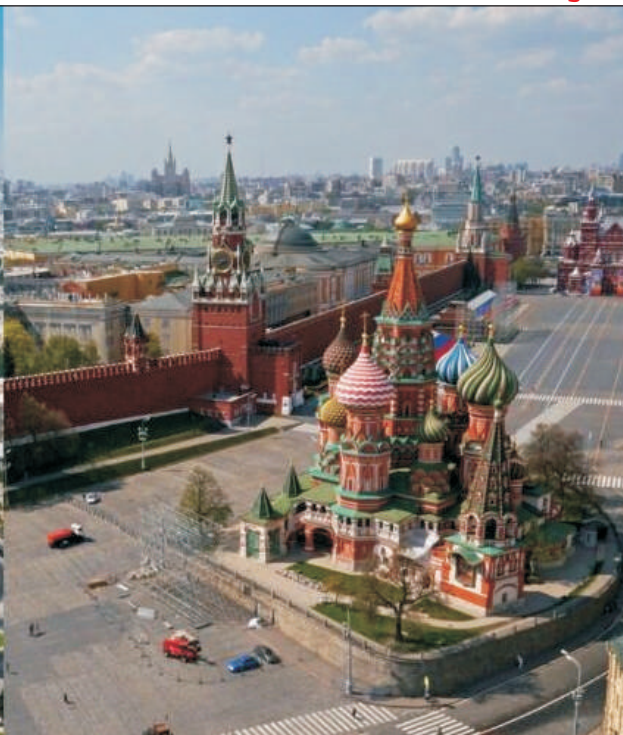
Son olaraq Yekaterinburqdakı diasporun rəhbəri Şahin Şıxlinski oğlu Mütəvəli Şıxlinski saxlanılıb və Rusiya Cinayət Məcəlləsinin 91-ci maddəsi ilə barəsində iki aylıq həbs qərarı verilib. Bu vəziyyət Rusiyada yaşayan yüz minlərlə azərbaycanlı üçün ciddi narahatlıq doğurur və ikitərəfli münasi-

dinılması mümkündür. Yeri gəlmişkən, son zamanlar Azərbaycan məhsullarının müxtəlif bəhanələrlə yandırılması faktlarına da rast gəlinir.

Daha bir arzuolunmaz variant isə budur ki, yaranmış vəziyyət fonunda böyük sayda azərbaycanlı miqrant və-tənə qayıtmağa məcbur ola-

Moskva-Bakı gərginliyi: "BBC"nin dörd proqnozu

Azərbaycan hökumətinin növbəti addımı nə ola bilər?; əsas ticarət əlaqələrindən biri kənd təsərrüfatı məhsullarının ixracının qarşılıqlı dayandırılması mümkündür

bətlərdə yeni gərginlik mərhələsinin başladığını göstərir.

Bir qədər əvvəl isə başqa bir diaspor rəhbəri - Elşən İbrahimov Rusiya vətəndaşlığından məhrum edilib, ardınca deportasiya olunub. Onu da deyək ki, azərbaycanlı MMA döyüşçüsü Cavid Rzaev də Rusiya vətəndaşlığından məhrum edilib və deportasiya olunacaq. Həmçinin azərbaycanlıların sənədlərinin yoxlanılması, bazarlarda reydlər, ayrı-ayrı rusiyalı deputat və politoloqlardan azərbaycanlıları qovmaq çağırışları sözsüz ki, həmvətənlərimizi ciddi şəkildə həm narahat edir, həm gərginlikdə saxlayır.

"BBC"nin Azərbaycan xidməti "münasibətlərin daha da gərginləşəcəyi fonunda nələr ola bilər" sualı ətrafında mümkün ssenarilərdən yazıb. Qeyd olunur ki, ilk növbədə əgər bu cür hadisələr və etnik azərbaycanlılara Rusiyada təzyiqlər davam edərsə, Azərbaycan hökumətinin növbəti addımı bu ölkədəki diplomatlarını geri çağırmaq ola bilər.

İkinci variant - Azərbaycan və Rusiya arasında əsas ticarət əlaqələrindən biri kənd təsərrüfatı məhsullarının, xüsusilə meyvə-tərəvəzin bir-birinə ixracının dayan-

bilər. Nəhayət, daha bir versiya ondan ibarətdir ki, bu soyuqluq, yeni Rusiyadan uzaqlaşma Bakının Qərbə daha da yaxınlaşmasına gətirib çıxara bilər. Bu da "BBC"nin mümkün proqnozlarından biridir.

Bundan əlavə, son günlər yayılan xəbərlərə görə, Rusiyanın müxtəlif şəhərlərində yaşayan azərbaycanlıların bir qismi Ukrayna ilə müharibəyə cəlb olunur. "Xəzər Xəbər" Rusiya tərəfindən Ukraynada döyüşərək öldürülən azərbaycanlılardan birinin - Zərdab rayonunun Məlikli kənd sakini Fəxrə Hacıyevin evindən reportaj hazırlayıb. Materialda bildirilir ki, F.Hacıyev 52 yaşında müharibəyə aparılıb və döyüşdə öldürülüb. Mərhumun qardaşı Ziyəddin Hacıyev bildirib ki, Fəxrinin müharibədə necə olduğunu anlama bilməyiblər, hər şey anidən baş verib. O, qardaşının zorla döyüşlərə cəlb olunduğunu ehtimal edir. Habelə Goranboyun Borsunlu kənd sakini Şəhruz Əliquliyev də videomüraciətində Rusiya ordusuna qoşulduqdan sonra çətinliyə düşdüyünü bildirərək, əlaqəli şəxslərdən kömək istəmişdi. Rerortajda bildirilir ki, Rusiyada qeyri-ruslardan və xüsusən də azərbaycanlılardan alət kimi istifadə olunur, onlara hərbi təlim keçilir.

Bezi analitiklərə görə, bu, Moskvanın bölgədə son çırpıntılarıdır. Onların fikrincə, Rusiya Cənubi Qafqazda nüfuzunu tam itirib. O səbəbdən Rusiya yenə də köhnə metoddan istifadə edib, burada aranı qarışdırmaq istəyir ki, Azərbaycan müstəqil siyasət yürütməsin. Sadəcə, Azərbaycanı qorxutmaq istəyirlər.

Professor Elxan Mirzəyevin "Yeni Müsavat"a bildirdiyinə görə, Bakı ilə Moskva arasında getdikcə uzanan soyuqluq azərbaycanlıların Rusiyadakı həyatına təsir edəcək. Onun fikrincə, qarşıdakı günlərdə belə hadisələrin yaşanması mümkündür: "Bu təzyiqlər hələlik kütləvi xarakter daşmır. Amma son günlərdə ard-arda baş verənlər göstərir ki, vəziyyət getdikcə pisləşə bilər. Rusiya görüntü yaradır ki, guya ayrı-ayrı şəxslərlə bağlı fərdi problemlərdir. Ancaq bu addımların məhz indi atılması Azərbaycanla münasibətlərdə irəli gəlir. Niyə son vaxtlarda azərbaycanlılarla bağlı belə hərəkətlərə yol verildi? Deməli, iki ölkə arasında problem var və Moskva bunu əlindəki əsas təzyiq vasitəsi olan azərbaycanlı miqrantlarla göstərir. Fikrimcə, istər azərbaycanlı polis raisinin həbsi olsun, istər diaspor

rəhbərlərinə edilən hücumlar, cinayət işi açılması olsun, hər birində təzyiq elementləri var".

Azərbaycanlıların bir qisminin qayıdacağı ehtimalına gəlincə, E.Mirzəyev iki detala diqqət çəkib: "Birincisi, vəziyyət o həddə çatmalıdır ki, xeyli sayda insan dönmək qərarı versin. Kremlin o dərəcədə açıq və total basqı edəcəyini gözləmirəm. Bu, əks-effekt verə və Bakı ilə münasibətləri tam qopara bilər. İkinci mühüm fakt isə quru sərhədin bağlı olmasıdır. Əlbəttə ki, Rusiya azərbaycanlıların başına oyunlar açmağa davam edəcəksə, Azərbaycan sərhədi onların qayıdışı üçün açıq qoyacaq. Lakin ümid edək ki, münasibətlərdə yaranmış gərginlik məsələni bu səviyyəyə çıxarmayacaq".

Bütün hallarda professor Azərbaycan-Rusiya əlaqələrinin tam normallaşmasını gözləmir və tezliklə problemin həllinə ümid etmir. Onun sözlərinə görə, Rusiyanın azərbaycanlıları çıxarmaq niyyəti özünün işçi qüvvə cəhətdən ciddi probleminə səbəb ola bilər: "Buna qədər hələ digər təzyiq alətləri işə salınacaq. Məsələn, miqrantların qəbul edilməməsi, bazarlardan azərbaycanlıların sıxışdırılması, ticarət imkanlarının məh-

Ermənistanın hava məkanını Rusiya qoruyur

KTMT-dən çıxmaq istəyi blefdir, yoxsa?

Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan son mətbuat konfransında Ermənistanın Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatına (KTMT) üzvlüyündən həlsə edib. Baş nazir Ermənistanın KTMT-dən çıxma ehtimalının yüksək olduğunu bildirib.

Son ayların müşahidələri göstərir ki, KTMT-nin digər üzvlərinin də təşkilata münasibəti birnəməli deyil. Bəzi siyasi ekspertlər KTMT-nin getdikcə daha da kövrəkləşdiyini bildirirlər.

"KTMT-nin real fəaliyyəti olmayıb, olmayacaq da". Bunu Modern.az-a açıqlamasında sabiq xarici işlər naziri Tofiq Zülfüqarov deyib. Onun sözlərinə görə, bu təşkilat təbliğat üçün yaradılıb: "Təşkilatın real fəaliyyəti heç vaxt olmayıb və mənə elə gəlir ki, heç vaxt da olmayacaq. Bu təşkilatın hansısa diqqətçəkən fəaliyyətini yada salmaq çətinidir. Üzvlərin bu təşkilata münasibəti sıfır səviyyədədir. Çünki hamı başa düşür ki, Qazaxıstan əsgəri gedib Ermənistanda vuruşan deyil. O baxımdan, yəni deyirəm, bu təşkilat təbliğat üçün yaradılmış qurumdur".

T.Zülfüqarov vurğulayıb ki, Avropa İttifaqı və ABŞ bununla ələ görüntü yaradır ki, guya Ermənistan Rusiyadan azad olmaq üçün siyasət aparır: "Lakin biz görürük ki, artıq 7 il keçib, Ermənistan isə normal addım atmayıb. Aeroportda olan 15-20 nəfər hərbiçini çıxarıblar, bununla da məsələ bitdi. Bu mövzunu təbliğ etmək üçün yenə də təşkilat barədə hansısa bəyanat verməyə başlayırlar. Mən KTMT-ni ciddi təşkilat hesab etmirəm. Çünki Ermənistanda Rusiyanın Hərbi Hava Qüvvələrinin, Quru Qoşunlarının bazası var. Rus sərhədçiləri Türkiyə və İran sərhədində dayanırlar. Təhlükəsizlik xidmətləri bir-birləri ilə əməkdaşlıq edirlər. Hərbi Hava Qüvvələrinin birgə komandanlığı var. Ümumiyyətlə, Ermənistanda olan hava hücumlarından müdafiə qurğulan birbaşa Moskvadan idarə olunur. Onların birgə hərbi qruplaşması mövcuddur. Bunların hərbi əməkdaşlığı çox genişdir. Hərbi əməkdaşlıqla bağlı 180-dən çox sənəd imzalanıb. İndi KTMT-ni gündəmə salıblar, guya orada nəse mühüm məsələ mövcuddur. Biz onların bu oyunlarına getməyək. Həm də Rusiya bu oyunu oynayır. Çünki onlar başa düşürlər ki, gündəmdə olan məsələ onların real mövcud olan hərbi qüvvələrini tənqid altında olmaqdan xilas edir. Yalan mövzu atırlar ki, danışın".

dudlaşdırılması. Yeni bir müddət içəridə sıxma-boğma edəcək. Sadəcə, Rusiya sonuncu təzyiq niyyətlərindən istifadə edir. Onun regionda dominantlığı ələ alması daha getdi. Ukraynada hərbi təcavüz onun strateji səhvi idi və indi nəticələrini görür. Ona görə Cənubi Qafqaza əvvəlki qüd-

rətini qaytarmağa çalışır ki, bu da alınmır. Rusiya barışmalıdır ki, bölgədə təsir gücləri artıb və onlarla şərik olmalıdır. Ona görə də Azərbaycana təzyiq olaraq əsas təsiredici faktordan yapışdırıb - azərbaycanlı miqrantlardan".

✉ **Emil SALAMOĞLU, "Yeni Müsavat"**

Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri Əli Hüseynlinin “Yeni Müsavat”-a müsahibəsinin ikinci bölümünü təqdim edirik. Bu hissədə millət vəkili Azərbaycan və Rusiya arasında yaşanan gərginliklər ətrafında hüquqi əsaslara istinadən olduqca mühüm açıqlamalar verib, sensasion məqamlara toxunub, dövlətimizin tamamilə haqlı olduğunu tutarlı arqumentlərlə söyləyərək bütün suallara Rusiyanın cavab verməli olduğunu deyib.

(Əvvəli ötən sayımızda)

- Beləliklə, Milli Məclisdə 125 nəfərdən artıq deputatın olmasına ehtiyac görmürsünüz, eləmi?

- Mən bu rəqəm ətrafında müzakirə açmağı hazırda yersiz görürəm, çünki şəxsən mənim üçün bu, müzakirə predmeti deyil. Mən şəxsən bunu sizdən eşidirəm. Yeni prinsipial bir məsələ deyil. Əgər biz geniş baxırıqsa, konstitusiyanın inkişafına, o, texniki məsələdir, onu demək istəyirəm. Hüquqşünas kimi məndən soruşsanız ki, konstitusiyada gələcək üçün milli hədəflər baxımından nə etmək lazımdır, deyə bilərəm.

- Soruşuram, buyurun, deyən, lütfən.

- Deyə bilərəm ki, biz bu illər ərzində beynəlxalq hüququn işləmədiyini müşahidə etmişik. Qarabağa münasibətdə gördükdük. Yeni Azərbaycanın Ali Baş Komandanı, ordusu öz gücü, öz siyasəti, Azərbaycan xalqının birliyi bu məsələni həll edib. Bir sıra məsələlər var ki, biz sanki əsassız olaraq beynəlxalq birliyin, hansı bir beynəlxalq dairələrin hədəfinə çevrilirik, üzərimizə müəyyən bir öhdəliklər götürmüşük. Sanki biz keçən əsrdə daha çox qloballaşmanı gördükdük. Razılaşsınız, bir tek iqtisadi qloballaşma deyildi, həm də siyasi qloballaşma idi. Hansısa bir itti faqlara, hansısa birliklərə daxil olmaq, sonra onun yaratdığı öhdəliklər... Mən düşünürəm ki, daha çox indi həm siyasi, həm dövlət quruculuğu baxımdan müstəqilliyi möhkəmləndirmək lazımdır, nəinki beynəlxalq öhdəliklər götürmək. Hesab edirəm ki, prezident üsul-idarəsini daha da gücləndirmək lazımdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyasında biz bir sıra strukturların məhz prezident təbəçiliyinə verilməsini və qərarların ölkə Prezidenti ilə razılaşdırılmasını müşahidə etdik. Bu yanaşmanı düzgün hesab edirəm və hesab edirəm ki, mərkəzləşmə vahid güclü idarəetmə mexanizmi, güclü nizam-intizam bizim dövlət quruculuğundakı uğurlarımızın əsas səbəblərindən biridir. 125 deputatın olması, ya az, ya çox olması texniki məsələdir. Çünki bu, seçici sayı ilə tənzimlənən bir məsələdir.

- Əli bəy, Azərbaycanın iradəsindən kənar şəkildə Rusiya ilə yaşanan gərginliklər haraya qədər davam edəcək?

- Bəli, tam haqlısınız,

“Prezident üsul-idarəsini daha da gücləndirmək lazımdır”

Əli Hüseynli: “Bakının Rusiya ilə münasibətlərin indiki mərhələyə gəlməsində heç bir təqsiri yoxdur”

Azərbaycanın iradəsindən kənar baş verib. Ora qədər davam edəcək ki, Rusiya tərəfi özlərinin günahı, məsuliyyətsizlikləri ucbatından yaratdıqları bu səbəbləri aradan qaldıracaq. Bu, mənim çox dəqiq cavabımdır.

- Ukraynanı işğal etməkdə davam edən və həttə özünə bəraət qazandıran bir ölkədən dediyiniz münasibəti gözləməyə dəyərmi?

- Rusiya Ukrayna münasibətləri ilə Rusiya Azərbaycan münasibətləri arasında fərqlidir. Çünki bizim münasibətlərimiz hələ də qüvvədə olan və 2022-ci ildə imzalanmış müttəfiqlik sazişinə əsaslanır. Yeni bu, fərqli bir münasibətdir və heç də gizlin deyil. Cənab Prezidentin Rusiyaya səfəri ərəfəsində Rusiya televiziyasına müsahibəsi olmuşdu və o müsahibədə Azərbaycan-Rusiya münasibətlərinin o dövr üçün - dekabr qədər olan vəziyyəti açıq şərh olunmuşdu. Ən yüksək səviyyədə olan münasibətlər. Sonra cənab Prezidentin Sankt-Peterburqa səfəri və məlum təyyarə qəzası, terror cinayəti. Vəziyyəti indiki hala gətirən həmin təyyarə qəzası və bu qəza ilə bağlı beynəlxalq hüquqda qəbul olunmuş, heç müttəfiq olmasa da belə, dostluq, qonşuluq münasibətində olan ölkələr arasında olan anlaşılmayan davranışdır.

- Hesab etmirsinizmi ki, təyyarəmizə açılan atəş həm də Putinin müttəfiqlik sənədinə açılmışdı? İlkin üzrxahlıqdan sonrakı müddətdə niyə Rusiya Prezidentindən hansısa reaksiya yoxdur? Bu əmr kim verib? Hərbi qanadınmı ci-

nayətdir və Rusiya rəhbəri onlara qarşı müqavimət göstərə bilmir? Yoxsa özünün də hansısa maraqları var? Keçən il Azərbaycana səfəri yüksək səviyyədə keçmişdi. Azərbaycan Prezidenti yüksək səviyyədə danışıqlar aparmışdı. Sonra nə baş verdi?

- Cənab Prezident bu hadisəyə münasibətdə tam beynəlxalq hüquqa uyğun olan şərtləri söylədi. Hamı onu dinləyib. O şərtlərdən ancaq biri qəbul olunub, yeni üzrxahlıq, amma digərləri həyata keçirilməyib. Rusiya tərəfinin anlaşılmayan mövqeyi, onların arqumenti bundan ibarətdir ki, guya hansısa araşdırma baş verməlidir, aviasiya hadisələri, qəzaları araşdırması uzun çəkir, onun nəticəsindən sonra qərarlar qəbul olunacaq.

- Amma “qara qutu”lar ortada, şahidlər danışır...

- Əlbəttə. Yeni demək istəyirəm ki, o, ayrı bir prosesdir, istintaqın gedişi, aparılması. Bu dövr ərzində hüquqi məsuliyyət baxımdan heç nə baş verməyib. Azərbaycan bütün səviyyələrdə öz mövqeyini və narazılığını bildirib. Ən yüksək səviyyədə və o cümlədən ictimaiyyət səviyyəsində. Bu mövzuda, məncə, fikir ayrılığı mövcud deyil. Rusiyanın o arqumenti ki, hələ araşdırılacaq və vaxt lazımdır, ciddi görünmür. Axı ona qədər fakt ortalıqdır. Yeni təyyarənin vurulma faktı ortalıqdır, məlumdur və nəticədə insanlar həlak olub. Bu, o deməkdir ki, digər şərtlər, yeni kompensasiyanın ödənilməsi və ilkin məsuliyyət, kimlər ki onu törədib, o, dərhal baş verməli idi. Yeni cinayət məsuliyyətinə cəlb olunan şəxslər, ya qurumlara artıq ittiham elan olunmalı idi. Onda Azərbaycan tərəfi müşahidə edərdi ki, proses başlayıb.

- Yeni kimlərsə ən azı şübhəli şəxs statusunda müəyyən edilib... Amma bunlar nəinki olmadı, hətta azərbaycanlılara qarşı total hücumlar, ölkəmizə qarşı təhdidlər başladı...

- Bəli. O ki qaldı son hadisələrə, əlbəttə ki, Azərbaycanın bugünkü reaksiyası əvvəlki dövrdəki təyyarə hadisəsində baş vermiş reaksiya ilə demək olar ki, eynidir. Yeni Azərbaycan tərəfi mövqeyini açıq şəkildə bəyan edir. Söhbət Yekaterinburqda iki nəfər soydaşımızın faktiki olaraq işgəncə ilə qətlə yetirilməsindən gedir. Hər bir kəsin, o cümlədən saxlanılan, ittiham olunan şəxsin də təqsirsizlik prezumpsiyası var. Onlar Rusiya vətəndaşı olsun, yaxud Azərbaycan vətəndaşı, fərq etmər, onların hüquqları var. Bu hüquqlar Azərbaycan qanunvericiliyində də var, Rusiya qanunvericiliyində də, Rusiyanın və Azərbaycanın qoşulduğu beynəlxalq sənədlərdə də var. Azərbaycan dövləti öz soydaşlarına qarşı bu cür qeyri-insani davranışı qəbul etmədiyini bildirir. İndi yenə Rusiyanın arqumentlərini eşidirik ki, onlar deyir ki, bu, guya ittiham olunub, hansısa cinayət törətmiş şəxsdir. Onu qanuni yollarla tutub, cinayət törətdiyini qanunu yollarla sübut etmək lazımdır. Hələlik ona “cinayətkar” deyə bilmərik. Yeni Azərbaycanın bu iki hadisədə davranışı tam hüquqidir, tam beynəlxalq hüquqa uy-

ğundur, tam adekvatdır. Yeni rəsmi Bakının Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin indiki mərhələyə, yeni daha soyuq mərhələyə gəlməsində heç bir təqsiri yoxdur. Rusiya tərəfi də təəssüf olsun ki, bu məsələdə hansısa təqsirkarları axtarır, Zəngəzur koridoru mövzusunun tutmuş, Qərb, Avropa, Ukraynaya qədər günahkarlar arayılır. Hərgah günahkar özləridir. Günahı özlərində axtarmağa başlasalar, hər şey dəyişəcək. Bu məsələlərə yanaşma dəyişməlidir. Bəlkə də hansısa ölkələrə münasibətdə bu, keçərli olub. Amma Azərbaycana

mından hüquqi aspektlərə toxunmağa çalışdım. Həmçinin mən heç zaman emosional çıxış eləmirəm. Amma burada vəziyyət elədir ki, Azərbaycan tərəfindən nəse gözləmək lazım deyil. Suallınızın birinci hissəsinə qayıdram. Rusiya tərəfi bu hadisələri törətmiş, vəziyyəti belə gərginləşdirmiş səbəbləri İran etdiyi kimi, nə zaman aradan qaldıracaqsa, onda da vəziyyət dəyişməyə başlayacaq.

- Rusiya Azərbaycandan nə istəyir?

- Bunu Rusiyadan soruşmaq lazımdır ki, nə istəyir. Ötən ilin dekabrına qədər Azərbaycan-Rusiya münasibətləri bizim imzaladığımız sənədlərə uyğun idi. Amma münasibətlərin mənfəətinə doğru dəyişməsi təyyarə hadisəsi ilə bağlıdır. Oradakı sualların heç birinin cavabı yoxdur. Rusiya nə qədər tez həmin suallara cavab versə və zərur-

ri addımları atsa, bir o qədər tez işgüzar münasibətlər bərpə olunar.

- Ola bilmə ki, Kreml Azərbaycan və Ermənistanın ikitərəfli formatda sülh imzalamaq niyyətini həzm edə bilmir və masanın başında olmağa cəhd göstərir?

- Bunlar daha çox politoloji suallardır. Çünki biz bunu belə deyə bilirik, amma Rusiya rəsmi olaraq deyir ki, Azərbaycan və Ermənistanın Əbu-Dabi görüşünü dəstəkləyir. Yeni bu məsələlərdə şəxsi, fərdi, emosional, yaxud fərziyyələrlə danışmıyıq. Çünki Rusiya tərəfi də belə deyib. Onu da deyə bilirik ki, Rusiya Zəngəzur dəhlizinin açılmasına 10 noyabr sazişinə görə sanki maraqlı görünürdü. Yeni desək ki, maraqlı deyil, deyirlər ki, axı, biz imzalamışıq. Düzdür, praktik tədbirlər görmürlər. Amma səslənən fikirlər fərziyyələr, politoloji yanaşmalar, proqnozlar ola bilər. Mən istərdim ki, baş vermiş hadisə və problemlərlə bağlı biz daha çox dövlətlərarası hüquqi münasibətlərə söykənək. O da ondan ibarətdir ki, hadisə baş verib, üzr istəmək aydındır, bu, dövlətlər arasında baş verib. Amma ondan sonra prosedur var. Cinayəti törətmiş şəxslərin adekvat məsuliyyət məsələsi və ciddi cəzalanması, nəhayət, zərərçəkənlərə adekvat kompensasiyaların verilməsi. Baş vermiş cinayət hadisəsi ilə bağlı Rusiya tərəfindən adekvat heç nə baş verməyib. Bu da hələlik çox ciddi bir boşluqdur.

□ **Elşad PAŞASOY,**
“Yeni Müsavat”

Bölgələrdə həkim, xüsusilə bəzi ixtisaslar üzrə peşəkar kadr çatışmazlığı illərdir davam edir. Hər il ATU-nu bitirənlərin sayı artsa da, rayonlarda həkim qıtlığı problemi həll olunmur. Həkim qıtlığının mövcud olduğu rayonlardan biri də Masallıdır.

diatr kimi ixtisaslara malik həkimlər Abşeron, Biləsuvar, Şeki, Şəmkir, Samux, Gəncə və Bakıdakı tibb müəssisələrində işə başlayıblar. İndiyədək 65-dən artıq həkim bu proqram çərçivəsində işə qəbul olunub. Dövlət xarici ölkələrdə (ABŞ, Avropa, Türkiyə və s.) təhsil al-

Bakı Ağrı Klinikasının baş həkimi, invaziv ağrı mütəxəssisi Zülfüqar Yusifov "Yeni Müsavat"a deyib ki, regionlarda həkim çatışmazlığı problemi uzun illərdir aktuallığını qoruyur: "Təkcə Azərbaycanda deyil, inkişaf etməkdə olan bir çox ölkələrdə insan-

uyğunlaşır, orada ailə qurur və daimi olaraq həmin rayonda işləməyə davam edir. Bu yanaşma periferiyalarda kadr çatışmazlığının qismən də olsa qarşısını alır".

Mütəxəssis əlavə edib ki, məcburi xidmətlə yanaşı, stimullaşdırıcı tədbirlərin də tətbiqi vacibdir: "Bə-

Bakıda günün altında satılan təhlükəli sular

Ekspert: "Əksər suların qablaşdırılmasında saxlanma temperaturu 5 dərəcədən 20 dərəcəyə kimi qeyd olunur, amma..."

"Puşkin küçəsi ilə Dilarə Əliyeva küçəsinin kəsişməsində qazlı, rəngli, şirin içkilər, energetik içkilər anbar əvəzinə küçəyə, günün altına yığılaraq saxlanılır. Günzlərlə günün altında, plastmas qablaşdırmada küçədə qalan bu içkilər sonradan dükanlara, marketlərə paylanır, soyuducuya qoyularaq satılır. İstidə qalan həmin sular orqanizmə üçün həddən artıq zərərli".

Bu barədə **Azad İstehlakçılar İctimai Birliyinin sədri Eyyub Hüseynov** bildirib. O deyib ki, bu cür faktların qarşısı vaxtında alınmalıdır ki, sonra kütləvi zəhərlənmə kimi hallar baş verməsin: "Günəş altında günzlərlə qalan qazlı, qazsız suların, enerji içkilərinin tərkibi itə, dəyişə bilər. Şüa içkinin rənginə də təsir edə bilər. Günəş altında qalan suların sonradan soyudularaq satılması, içilməsi düzgün deyil. Bu cür sular soyuducuda və ya sərin yerdə, günəş şüası düşməyən yerlərdə, anbarlarda saxlanılmalıdır. Yol kənarında, günəş altında saxlamaq düzgün deyil".

E.Hüseynov bildirib ki, bu gün satışda olan hazır qablaşdırılmış suların hansının tərkibinin daha təmiz olduğu heç kəsə məlum deyil: "Çünki hansı sular krantdan doldurulub, hansılar bulaq suyudur, bilinmir. Vətəndaş ancaq suyu evində qaynadandan sonra çaydanın dibində yaranmış ərpə görə bilə bilər ki, o su təmizlənmiş sudur, ya yox.

İnsan orqanizmi hər cür suyu qəbul etməlidir. Həm krant suyunu, həm bulaq suyunu, həm təmizlənmiş balon suyunu içməliyik. 1 litr suyu bir şirkət 5 manata, biri 40 qəpiyə satır. Bu, istehlakçının aldadılması deməkdir. İki ayrı qablaşdırılmış su arasında bu qədər fərq ola bilməz. Bəzi insanlar hesab edir ki, bahalı su daha keyfiyyətli və təmizdir. Ancaq bu əsla belə deyil. İnsanlar fikirləşməsinlər ki, qablaşdırılmış bahalı su və ya filtr suları daha keyfiyyətlidir. Filtr suları, qablaşdırılmış bəha sulara inanmaq lazım deyil. Bulaq suyu da, krant suyu da, təmizlənmiş balon suyu da, normal qiymətə satılan qablaşdırılmış su da orqanizmə üçün lazımdır. Saxtakarların sizi bəha qiymətlə, filtrlə aldatmasına icazə verməyin".

Qida Təhlükəsizliyi Hərəkatının rəhbəri, sağlam qidalanma mütəxəssisi Məhsəti Hüseynova mövzunu "Yeni Müsavat"a şərh etdi. Mütəxəssis qeyd etdi ki, su alarkən onun doğru şəraitdə saxlandığına, qablaşdırılmasına, xüsusilə tərkibinin keyfiyyətinə və saxlanma zamanı temperatur rejiminə diqqət yetirilməlidir: "Bir çox halda asan daşına bilən olması üçün plastik butulkalarda satılan sular istehlak olunur. İstehlakçılara tövsiyə edərəm ki, istehsalçı şirkətə, suyun tərkibindəki mineralların səviyyəsinə, son istifadə müddətinə diqqət yetirsinlər. Əksər suların qablaşdırılmasında saxlanma temperaturu 5 dərəcədən 20 dərəcəyə kimi qeyd olunur. Buna daşınma və satış zamanı əməl olunmalıdır. Yay aylarında havanın temperaturu 30-34 dərəcə, bəzən isə daha yüksək olduğu üçün açıq havada saxlanan sular sonradan soyuducuya qoyularaq satışa çıxarılır. Nəzərə almaq lazımdır ki, 20 dərəcədən yüksək temperaturda saxlanan plastik qabların tərkibindəki mikrohissəciklər (BPA) zamanla orqanizmdə toplanır və bu da normal funksiyaların, daxili orqanların funksiyalarının pozulmasına gətirib çıxarır. Bəzən bu problem dərhal özünü göstərmədiyi üçün insanlar bu məsələyə laqeyd yanaşırlar. Riskləri nəzərə alaraq, açıq havada satılan suları almamaq məsləhətdir. Təkcə sular deyil, plastik qablaşdırmada satılan bir çox qida məhsulu da sağlamlıq üçün zərərli hesab olunur".

✎ **Afaq MİRAYIQ,**
"Yeni Müsavat"

✎ **Nigar HƏSƏNLİ,**
"Yeni Müsavat"

Cənub zonasında nevroloq tapılmır

Həkim deyir ki, problemin həlli üçün məcburi xidmət və stimül paketləri olmalıdır

"Yeni Müsavat" "Medisina"ya istinadən xəbər verir ki, Masallı rayonundan olan vətəndaşlar nevroloq müayinəsi üçün Lənkəran Mərkəzi Xəstəxanasına getməyə məcbur olurlar. Çünki Masallı xəstəxanasında nevroloq yoxdur.

Şikayətçi Rəyal Həmidov rayon camaatının qarşılaşdığı problemi danışır: "Masallı Mərkəzi Xəstəxanasında nevropatoloq yoxdur. Özəllərə getməyə isə maddi vəziyyətim imkan vermir. Məcbur qalıb Lənkəran xəstəxanasına gedirik. Ora da 3-4 rayonun xəstəsi gəlir. O qədər növbə olur ki, həkim qəbuluna düşmək olmur. Axırncı dəfə orada olanda növbədəkilərin biri Astaradan, biri Cəlilabaddan, digəri Lerikdən gəldiyini dedi. Lənkərandan da cəmi bir həkimdir. Adam var ki, 3 gündür gəlib gedir, növbə çatmır".

Şikayətçi aidiyyəti qurumlardan Masallıya nevroloq göndərilməsini xahiş edib: "Hər rayona bir nevroloq lazımdır. Biz müalicələrdən də narazıyıq, hər yerdə süründürməçilikdir. Yaşlı adam elə yollarda, növbələrdə insult olar. İnsanlara bu qədər zülm verməyin".

Qeyd edək ki, Azərbaycanda dövlət səviyyəsində tibb müəssisələrində ixtisaslı kadr çatışmazlığının aradan qaldırılması üçün müxtəlif proqramlar və strategiyalar həyata keçirilir. "Tibb müəssisələrində kadr potensialının gücləndirilməsi Proqramı" (2023-2024) İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən həyata keçirilir. Məqsəd ixtisaslı həkimlərin regionlardakı tibb müəssisələrinə cəlb olunmasıdır. Proqram çərçivəsində cərrah, radioloq, terapevt və pe-

miş və ya fəaliyyət göstərən azərbaycanlı həkimləri ölkədəki tibb müəssisələrində işə dəvət edir. 2022-2023-cü illər üçün bu proqramın müddəti 2024-cü ilə qədər uzadılıb. Cəlb edilən mütəxəssislərə yüksək məbləğdə aylıq əlavələr təqdim edilir: cərrah və radioloqlar üçün bu məbləğ 6 500 AZN, terapevt və pediatrlar üçün isə 5 000 AZN-dir. İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi regionlara işləməyə gedən tibb heyəti üçün əlavə maliyyə stimulları təqdim edir. Bu addım, rəqabətədavamlı əməkhaqqı sistemini formalaşdırmaq və regionlarda tibb xidmətlərinin keyfiyyətini artırmaq məqsədi daşıyır.

Eləcə də TƏBİB və Dövlət Məşğulluq Agentliyi arasında əməkdaşlıq çərçivəsində işsiz və işəxtaran şəxslərin regionlarda tibb müəssisələrində işlə təmin olunması məqsədilə təlim proqramları təşkil edilir. Göründüyü kimi, zaman-zaman dövlət proqramları həyata keçirilsə də, yenə də regionlarda kadr çatışmazlığı problemi həll olunmayıb.

lar bu problemdən əziyyət çəkirlər. Xüsusilə ucqar kənd və qəsəbələrdə həkim qıtlığı müşahidə olunur. Bu vəziyyətin bir neçə səbəbi var. Əsas səbəblərdən biri urbanizasiya ilə bağlıdır. Universiteti yeni bitirən gənclər şəhər həyatına daha çox meyl göstərir. Onlar şəhəri daha cəlbedici sayır və düşünürlər ki, orada peşəkar inkişaf üçün daha əlverişli şərait mövcuddur. Şəhərdə daha iri klinikaların mövcudluğu və mürəkkəb əməliyyatların həyata keçirilməsi gənc həkimlərin marağına səbəb olur. Perspektivi bu mühitdə görürlər".

Z.Yusifov qeyd edib ki, problemin həllinə yönəlik bir sıra beynəlxalq təcrübələr mövcuddur və onlardan faydalanmaq olar: "Məsələn, qonşu Türkiyədə belə bir təcrübə var: tibb universitetini bitirən həkimlər ixtisas almaq üçün mütləq şəxsi adətən 2-3 il - ucqar bölgələrdə işləməlidir. Bu, məcburi xidmət formasında tətbiq olunur. Nəticədə həmin həkimlərin bir qismi bölgəyə

zi ölkələrdə belə həkimlərin iş stajı daha yüksək qeyd olunur və ya onlara şəhərlə müqayisədə daha yüksək əməkhaqqı təklif olunur. Bu cür təşviqedic mexanizmlər də problemi müəyyən qədər yüngülləşdirə bilər".

Zülfüqar Yusifov vurğulayıb ki, insanlar yüksək səviyyəli tibbi xidmət üçün daha çox paytaxta üz tuturlar və bunun obyektiv səbəbləri var: "Mərkəzdə yerləşən tibb müəssisələrinin imkanları daha genişdir. Bəzən paytaxtda nadir xəstəliklərin müalicəsi üçün ixtisaslaşmış xəstəxanalar yaradılır və bu da pasiyent axınının bir hissəsini izah edir. Bununla belə, regionlarda da müsbət dinamika müşahidə olunur. Çoxsaylı müasir xəstəxanalar tikilib və ən son texnologiyalarla təchiz olunub. Həmçinin şəhərdən mütəxəssislərin vaxtaşırı regionlara gedərək xəstələri qəbul etməsi artıq geniş yayılıb. Bu təşəbbüsləri dəstəkləmək və prosesi sürətləndirmək lazımdır".

Bu ilin ilk 6 ayında respublika yollarında moped və motosiklet sürücülərinin təsiri nəticəsində baş verən yol-nəqliyyat hadisələrinin sayı və nəticələri ictimaiyyəti narahat etməyə əsas verir. Rəsmi məlumatlara görə, yanvar-iyun aylarında belə qəzalarda 17 yol-nəqliyyat hadisəsi baş verib, nəticədə 4 nəfər həyatını itirib, 16 nəfər müxtəlif dərəcəli bədən xəsarətləri alıb. Təkcə Bakıda motosiklet və moped sürücülərinin yol verdiyi 7 hadisə qeydə alınıb, nəticədə 9 nəfər yaralanıb.

Son iki ilin müqayisəli statistikasına baxanda isə aydın görünür ki, motosiklet və mopedlərlə bağlı hadisələrin sayı artmaqdadır. 2022-ci ildə il ərzində belə hadisələrin sayı 20 civarında olmuşdusa, 2023-də bu rəqəm 28-ə yüksəlib. Bu ilin yalnız 6 ayında isə artıq 17 hadisə baş verib. Ekspertlər ilin sonuna qədər bu sayın 35-40 hadisəyə çatacağını proqnozlaşdırırlar.

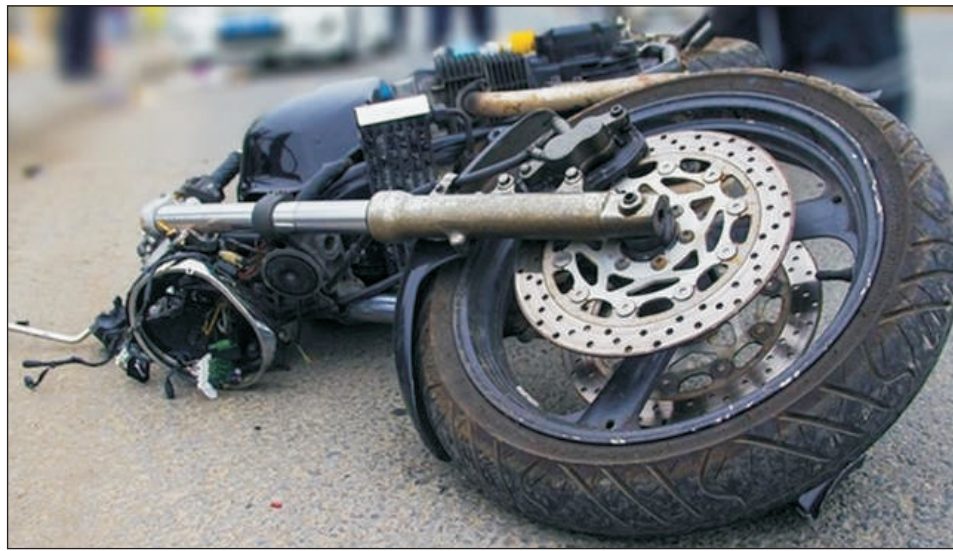
Rəqəmlərdən gördüyü kimi, bu hadisələrin ölüm göstəricisi də yüksəkdir. Belə ki, ümumi yol-nəqliyyat hadisələrində ölüm səviyyəsi 7-8 faiz arasında dəyişirsə, moped və motosiklet sürücülərinin iştirakı ilə olan hadisələrdə bu göstərici 20 faizə yaxınlaşır. Yeni bu qəzalarda hər 5 nəfərdən biri həyatını itirir.

Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsinin son açıqlamalarında qeyd olunur ki, hadisələrin 65-70 faizi sürücülərin yol hərəkəti qaydalarını pozması, xüsusilə işıqforun qırmızı işığında keçməsi, əks yola çıxması, piyadalar üçün nəzərdə tutulmuş zolaqlardan sürətlə hərəkət etməsi səbəbindən baş verir. Bundan əlavə, motosikletlərin eksəriyyətində texniki baxışdan keçməmiş, qeydə alınmamış, təhlükəsizlik avadanlıqları olmayan vasitələrdən istifadə olunur.

Sürücülərin hüquqi vəziyyətinə baxdıqda isə onlardan çox böyük qismi, təxminən 80 faizinin sürücülük vəsiqəsi ol-

Ölkədə motosikletli “yol terrorçuları”

Ekspert: “Moped və motosiklet istifadə edənlərin çoxu qanundan bixəbərdir”

madığı bildirilir. Əmək müqaviləsi ilə işləyənlər isə demək olar ki, yoxdur. Belə ki, kuryer xidmətində çalışanların yalnız 15-20 faizi əmək müqaviləsi ilə rəsmiləşdirilib, digərləri “gündəlik qazanc” prinsipi ilə fəaliyyət göstərir. Bu isə onları həm təhlükəsizlik, həm də məsuliyyət baxımından daha riskli edir.

Dünyanın digər ölkələrində də oxşar problemlər yaşanır, amma statistika göstərir ki, tətbiq edilən sərt qaydalar nəticəsində rəqəmlər daha aşağıdır. Məsələn, Hindistanda motosiklet və mopedlərlə bağlı qəzalar 2015-2019-cu illər arasında hər il 150-160 min nəfərin ölümünə səbəb olub. Lakin

son illərdə tətbiq edilən məcburi kasko və təhlükəsizlik kursları nəticəsində ölüm halları 15 faiz azalıb.

Avropa İttifaqı ölkələrində isə qəza və ölüm statistikasında motosikletlər ümumi yol hadisələrinin 10-12 faizini təşkil edir, ölüm səviyyəsi isə 6-8 faizdir. Almaniya 2023-cü ildə motosiklet qəzalarında 450 nəfər həlak olub, Fransa və İtaliya da bu rəqəm 600-700 arasında dəyişib. Amma həmin ölkələrdə hər motosiklet sürücüsünün icbari qeydiyyatı, xüsusi sürücülük vəsiqəsi və texniki baxış var, kasko və təhlükəsizlik geyimi məcburidir və işəgötürənlər də məsuliyyət daşıyır.

Yaponiyada vəziyyət daha yaxşıdır. Orada hər motosiklet rəsmi qeydiyyatda olur və hər 2 ildən bir texniki baxışdan keçirilir. Qəza və ölüm halları 2010-cu ildən bəri 50 faiz azalıb və hazırda bütün yol hadisələrinin cəmi 5 faizini təşkil edir.

Azərbaycanda isə mütləq təcrübəsindən nümunə götürərək ilk növbədə moped və motosiklet sürücüləri üçün ayrıca sürücülük kateqoriyası tələb olunsun, texniki baxış və icbari qeydiyyat tətbiq edilsin, kasko və təhlükəsizlik geyimi məcburi olsun, işəgötürənlər əmək müqaviləsi bağlamağa və təlim keçirməyə məcbur edilsin.

Rəqəmlər göstərir ki, bu sahədə təcili tədbirlər görülməzsə, həm yol təhlükəsizliyi, həm də cəmiyyətin narazılığı daha da artacaq. Motosikletlər və mopedlər əlçatan nəqliyyat vasitəsi kimi qalmalı, amma onların yaratdığı təhlükə minimuma endirilməlidir. Bunun üçün qanunvericilik və nəzarət mexanizmləri müasir dünya təcrübəsinə uyğunlaşdırılmalıdır.

Nəqliyyat üzrə ekspert Elməddin Cəfərov “Yeni Müsavat”-a açıqlamasında deyib ki, moped və motosikletlərin iştirakı ilə baş verən qəzaların sayını azaltmaq məqsədilə ötən ildən qanunvericilikdə dəyişikliklər edilib: “Bu növ nəqliyyat vasitəsi ilə bağlı “Yol hərəkəti haqqında” Qanunda və İnzibati Xətalər Məcəlləsində müddəalar yer alıb. Azərbaycan moped və motosiklet istifadə edənlərin çoxu qanundan bixəbərdir və öyrənmək istəmir. Elə bu səbəbdən də ötən həftədən başlayaraq Daxili İşlər Nazirliyinin yol polisləri yollarda moped və motosiklet sürənlərlə məarifləndirmə işləri aparırlar”.

Ekspert deyir ki, aparılan məarifləndirmə tədbirləri öz bəhrəsini verəcək və qismən də olsa belə nəqliyyat vasitələrinin iştirakı ilə baş verən qəzaların sayı azalacaq: “Artıq qanunverici baza var. Burada insanların bir qədər məsuliyyətli olması vacibdir. Beynəlxalq təcrübə də bunu deyir. Bir çox dün-

ya ölkələrində də qanunvericilik var və qanuna uyğun rəftar edirlər. Sadəcə olaraq, günümüzün reallığıdır, belə nəqliyyat vasitələri əsasən yay mövsümündə artır. Onların sayı artdıqca isə qəza riskləri də artır”.

Nəqliyyat məsələləri üzrə ekspert Elməddin Muradlı bildirib ki, son illər motosiklet və mopedlərin sayının artması ilə yanaşı, bu nəqliyyat vasitələrini idarə edən şəxslərin yol hərəkəti qaydalarına biganə münasibəti də müşahidə olunur: “Təəssüf ki, bir çox sürücülər bu nəqliyyat vasitələrini şəhər içində sanki yarış meydanı kimi idarə edirlər. Ara məsafəsi saxlamamaq, təhlükəli manevrlər, dəbilqədən istifadə etməmək və sürət həddini aşmaq artıq normaya çevrilib. Bu isə yol hərəkətində təhlükəsizlik prinsiplərinə ciddi ziddir”.

Ekspertin sözlərinə əsasən, sürücülər bilməlidir ki, hər qayda pozuntusu bir insanın həyatı bahasına başa gələ bilər: “İkitəkərli nəqliyyatın yüngüllüyünə aldanıb məsuliyyətsiz davranmaq özləri üçün də, digərləri üçün də ağır nəticələr doğurur. Motosiklet və mopedlər təhlükəsizlik baxımından avtomobillərə nisbətən daha həssas nəqliyyat vasitələridir. Bu səbəbdən onları idarə edənlər həm öz həyatlarını, həm də ətrafdakı insanların həyatını təhlükəyə atırlar. İctimai nəqliyyata yaxın məsafələrdə qəfil manevrlər etmək, piyada keçidlərində gözləmədən keçmək və ya svetoforun qırmızı işığını vecə almamaq birbaşa qəzaya səbəb olur”.

Elməddin Muradlı təklif edir ki, bu sahədə inzibati cəzalarla yanaşı, sürücülərin məarifləndirilməsi də sistemli və davamlı xarakter alsın: “Yol hərəkəti qaydaları yalnız avtomobil sürücüləri üçün deyil, ikitekərli nəqliyyat vasitələrinin sürücüləri üçün də mütləq şəkildə öyrədilməli və tətbiq olunmalıdır. Xüsusən də bu nəqliyyat vasitələrinin icarə şirkətləri vasitəsilə yayılması fonunda sürücülük mədəniyyəti və məsuliyyəti mövzusunda daha çox diqqət yetirilməlidir”.

□ **Sahənə RƏHİMLİ,**
“Yeni Müsavat”

Avtomobillər qəfil niyə yanır - beş səbəb

Ekspert: “Çox vaxt sürücülər avtomobildə hiss etdikləri elektrik problemlərini görməzlikdən gəlirlər”

Azərbaycanda son dövrlər avtomobillərdə baş verən yanğın hadisələrinin artması narahatlıq doğurur.

Təkcə iyun və iyul aylarında paytaxtda və bölgələrdə bir neçə belə fakt qeydə alınıb. İstər hərəkətdə olan, istərsə də dayanmış vəziyyətdə olan avtomobillərin alışması ictimai təhlükəsizlik baxımından da ciddi problemdir. Hadisələrin ardıcılığı göstərir ki, məsələ təsadüfi yox, sistemli araşdırma tələb edən bir durumdur.

Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsi ötən günlərlə müqayisədə havanın daha isti keçdiyini nəzərə alaraq sürücülərdən uzaq səfərə çıxarkən avtomobillərini texniki nəzarətdə saxlamalarını, texniki təhlükəsizlik baxımından istifadəyə yararsız olan nəqliyyat vasitəsilə yola çıxmadığını, avtomobildə nasazlıq hiss edildiyi təqdirdə öncədən texniki servislərə müraciət et-

mələrini, özlərini və digər hərəkət iştirakçıların sağlamlığını təhlükəyə atmamalarını xahiş edib.

Azərbaycanda avtomobillərin yanma səbəbi nədir?

Yol-nəqliyyat məsələləri üzrə ekspert Elməddin Muradlı Musavat.com-a deyib ki, avtomobil yanğınlarının əsas səbəbləri aşağıdakılardır:

“Elektrik sistemində nasazlıq ən çox rast gəlinən səbəblərdən biridir. Xüsusilə avtomobildə qeyri-peşəkar şəkildə quraşdırılmış audio sistemlər, əlavə işıqlandır-

ma cihazları və digər əlavələr yanğına şərait yarada bilər. Yanaq borularının nasazlığı, zəif bərkidilməsi və ya köhnəlməsi nəticəsində benzin və ya dizəl mühərrik blokuna, qızmış hissələrə tökülərək alovlanı bilər. Mühərrikin soyutma sisteminə nasazlıq, radiator mayesinin qurtarması və ya qızdırma sisteminin düzgün işləməməsi avtomobilin qızmasına və nəticədə alışmasına səbəb ola bilər. İsti havalarda kondisionerə düşən yüklənmə, zəif texniki vəziyyətdə olan avtomobillərdə nasazlığa və nəticədə yanğına səbəb ola bilər. Avtomobilde yığılıb qalan yağlı kir, tiftik və toz kimi çirkənlər, xüsusilə mühərrikin üzərində yığıldıqda və hərəkətlə təmasda olduqda alovlanı bilər”.

Elməddin Muradlı deyir ki, avtomobil sahibləri nasazlıq hiss etdikdə onu aradan qaldırmaq üçün dərhal servise müraciət etməlidirlər: “Çox vaxt sürücülər avtomobildə hiss etdikləri iy, tüstü və ya elektrik problemlərini görməzlikdən gəlirlər. Bu isə yanğın riskini artırır. Azərbaycanda avtomobillərdə yanğın hadisələrinin səbəbləri bir neçə amillə bağlıdır: texniki nasazlıqlar, isti hava şəraiti, sür-

ücülərin məsuliyyətsizliyi və nəzarətsizlik. Hadisələrin təkrarlanmaması üçün həm fərdi səviyyədə diqqət artırılmalı, həm də ictimai məarifləndirmə tədbirləri genişləndirilməlidir. Bu həm sürücülərin, həm də digər hərəkət iştirakçıların həyat və sağlamlığı üçün vacibdir”.

Avtomobil təmiri üzrə ustalar isə bildirirlər ki, avtomobil alışmaları daha çox yay aylarında müşahidə olunur, çünki temperaturun yüksəlməsi mühərrik və digər hissələrin daha sürətli qızmasına səbəb olur.

Yanğınların qarşısını almaq üçün nə etmək lazımdır?

Ustalar deyirlər ki, avtomobilin alovlanmasının qarşısının alınması üçün mütəmadi texniki baxışdan keçirilməsi vacibdir. Xüsusilə yay aylarında kondisioner sisteminin düzgün işlədiyinə əmin olmaq, elektrik kablələrində qeyri-peşəkar müdaxilələrdən uzaq durmaqlazımdır. Avtomobilde sizə və ya üstülənə hiss edildikdə dərhal servise gəlmək vacibdir. Yanğınsöndürən balon daşımaq və istifadə qaydasını bilmək də əsas şərtlərdən biridir.

□ **Eisən MƏMMƏDƏLİYEV,**
Musavat.com

Azərbaycan Kredit Bürosu (AKB) sahibkarlar və kredit təşkilatları üçün 2 yeni məhsul hazırlayır. Onlardan biri mikro sahibkarlar üçün "FinScore" olacaq, digəri isə "FraudScore" adlanır. Bununla kredit dələduzluğunun qarşısını almaq mümkün olacaq. "Yeni MİSAVAT" FED.az-a istinadən xəbər verir ki, bunu AKB-nin Data analitikası Departamentinin rəhbəri Kamal Mirzəyev deyib. Onun sözlərinə görə, yeni xidmət sayəsində banklardakı problemlə kreditlərin həcmi artmasının qarşısı alınma bilər: "FraudScore" dələduzluğa qarşı xidmət olacaq. Tutaq ki, bir şəxs krediti götürür, amma niyyəti odur ki, bundan sonra onu ödəməyəcək. Yeni skoring məhsulu bu kimi halların qarşısını almağa xidmət edəcək".

Bəs onlar necə müəyyən olunacaq? Suala aydınlıq gətirən K.Mirzəyev bunun üçün ciddi araşdırmalar etdiklərini vurğulayıb: "İndiyə qədər baş verən bu cür halları araşdırmışdıq. Məlum olur ki, dələduzluq edən şəxslər əvvəllər kiçik məbləğlərdə kredit götürüb və vaxtında ödəyiblər, gecikmə etməyiblər. Zamanla məbləği artırblar. Tutaq ki, öncə 500 manat götürüb, sonra 1500 manat, daha sonra 2000 manat kredit götürüblər və vaxtında qaytarıblar. Buna görə kredit skoringləri də yüksək olub. Bank da buna baxıb sonra iri məbləğ ayırmağa qərar verib. Fırıldaçı isə pulu götürüb qaytarmayıb. Bu cür davranış göstərən şəxslər artıq hər zaman nəzarətdə olacaq. Onların kredit almaq şansları azala bilər".

Belə halların qarşısını almaq üçün "FinScore"-un əksi olan "FraudScore" hazırlanıb. Bu dələduzluğa qarşı skoringdir. Bununla birbaşa kredit üçün müraciət edildiyi anda sorğulananda artıq həmin şəxsin kredit götürdükdən sonra ödəməmə ehtimalının ölçüsü müəyyən olunacaq. Bu, bankların belə kreditlərə qərar verməsinə ciddi təsir edəcək.

K.Mirzəyev bildirib ki, dələduzluğa meyillı olması ehtimal edilən şəxslərə kredit verilməsindən imtina edilməyəcək. Ancaq bu zaman onlardan kreditin geri qaytarılmasını sığortalayan təminatlar - zəmin, girov əmlakı və s. tələb olunacaq. Bu kimi faktorlarla bank öz risklərini minimuma endirəcək.

AKB-nin ötən ildən istifadə verdiyi "FinScore" isə borcalanların davranışlarına əsaslanaraq onlara bir reyting formalaşdırır. Bu reyting əsasında müştərilərə istehlak, ipoteka kreditləri, fərdi sahibkarlara biznes kreditlərin ayrılmasında çox aktiv istifadə olunur. "B2C" yönəlmə məhsuldan daha çox banklar, BOKT-lar, lombardlar, lizinq şirkətləri və digər nişə alqı-satqısı edən təşkilatlar, mağazalar daxil olmaqla ümumilikdə 136

Kredit dələduzlarına qarşı yeni sistem

Ekspert qeyd edir ki, yeni mexanizmlərin effektiv işləməsi üçün dəqiq kriteriyalar müəyyən olunmalıdır

təşkilat istifadə edir. Ötən il "FinScore" xidməti vasitəsilə 650 min sorğu verilib. Bu ilin I rübündə bu rəqəm 435 min, II rübündə isə 800 mindən çox olub. AKB 2025-ci ilin sonuna həmin xidmət üzrə 1,5 milyon soğrunun olacağını proqnozlaşdırır.

K.Mirzəyev yaxın vaxtlarda sığorta və investisiya şirkətlərinin də tam olaraq bu sistemə nteqrasiya olunacağını bildirib: "Biz hələ ki kiçik, orta və iri biznes sektorlarının skoringini təqdim etmirik. Çünki hazırda onlarla bağlı bəzi məlumatları Dövlət Vergi Xidməti və digər dövlət qurumlarından əldə etməliyik. Onları detallı şəkildə əldə etdikdən sonra bu xidməti də istismara verə biləcəyik".

Qeyd edək ki, son aylarda Azərbaycanda qaytarılmasında problemlər olan kreditlərin həcmi artır. Mərkəzi Bankın məlumatına əsasən, bu il iyunun 1-nə Azərbaycanda vaxtı keçmiş kreditlərin məbləği 508,3 milyon manat təşkil edib. Bu, mayın 1-i ilə müqayisədə 1,1 faiz çoxdur. Ölkədə problemlə kreditlərin məbləği ilin əvvəlinə nisbətən 13,2 faiz, son bir ildə isə 9 faiz artıb. May ayının sonuna vaxtı keçmiş kreditlərin ümumi

kredit portfelində xüsusi çəkisi 1,7 faiz təşkil edib.

Mərkəzi Bankın rəsmi statistikasına əsasən, 2025-ci il iyunun 1-nə bankların müştərilərə verdiyi kreditlərin ümumi həcmi (ehtiyatlar çıxılmadan) 28 milyard 386,5 milyon manat təşkil edib. Bu göstərici ötən ilin eyni dövrü (25 milyard 158,2 milyon manat) ilə müqayisədə 3 milyard 228,3 milyon manat və ya 12,8 faiz artıb. Son bir ildə kredit portfelinin xarici valyutada olan hissəsi 404,6 milyon manat (8,8 faiz) azalaraq 4 milyard 607,6 milyon manatdan 4 milyard 203,0 milyon manata düşüb.

May ayında bankların kredit portfelini aylıq 1 faiz və ya 290 milyon manat artıb. Kredit portfelinin strukturunda biznes kreditləri - 53,2 faiz (15 milyard 100 milyon manat), istehlak kreditləri - 31,3 faiz (8 milyard 881,9 milyon manat), ipoteka kreditləri - 15,5 faiz (4 milyard 404,6 milyon manat) paya malikdir.

Xatırladaq ki, 2024-cü ilin may ayında bankların kredit portfelini 2,1 faiz və ya 513,7 milyon manat artaraq 25 milyard 158,2 milyon manat olmuşdu. Ötən ilin 31 may tarixində bankların kre-

dit portfelində biznes kreditləri - 54,8 faiz (13 milyard 784,7 milyon manat), istehlak kreditləri - 29,7 faiz (7 milyard 480,2 milyon manat), ipoteka kreditləri - 15,5 faiz (3 milyard 893,3 milyon manat) paya malik olmuşdu. Həmin dövrdə bankların biznes, istehlak və ipoteka portfelini müvafiq olaraq 308,4 milyon manat (+2,3 faiz), 153,2 milyon manat (+2,1 faiz) və 52,2 milyon manat (+1,4 faiz) artmışdı.

Bir sıra mütəxəssislər problemlə kreditlərin artmasında əsas rolun istehlak kreditlərinə məxsus olduğunu bildirirlər. 2015-2016-cı illərin devalvasiyalarından sonra yaranan problemlə kredit böhranından sonra Mərkəzi Bank istehlak kreditlərinin sərbəstləşdirilməsi üçün banklarla iş apardı. Bir neçə ildən sonra belə kreditlərin ümumi kredit portfelindəki payını azaltmaq mümkün oldu. Lakin son illərdə Azərbaycanda yenidən istehlak kreditlərinin davamlı artımı diqqəti cəlb edir. Rəsmi statistikaya nəzər salsaq görərik ki, 2020-ci ilə müqayisədə belə kreditlərin ümumi məbləği 3 dəfəyə yaxın artıb.

Göstəricilərin illik müqayisəsi göstərir ki, son bir ildə bankların kredit portfe-

lindeki artımın hərəkətverici qüvvəsi istehlak kreditləri olub. Belə ki, ötən ilin mayı ilə müqayisədə bu ilin mayında biznes kreditləri 1 milyard 315,3 milyon manat (9,5 faiz), istehlak kreditləri 1 milyard 401,7 milyon manat (18,7 faiz), ipoteka kreditləri 511,3 milyon manat (13,1 faiz) artıb.

AKB-nin hazırladığı mexanizmlər kredit dələduzluğuna qarşı mübarizədə nə qədər effektiv ola bilər? Ölkədə krediti qaytarmamaq üçün götürənlərin ümumi problemlə kreditlərdə payı nə qədər çoxdur?

Hüquqşünas Əkrəm Həsənovun "Yeni MİSAVAT"-a dediyinə görə, təşəbbüsün ciddi bir iqtisadi çəkisi yoxdur: "Düzünü deyim, bu, havayı pul xərcləməkdir. Kredit üçün müraciət edən şəxsin kredit tarixçəsi onsuz da banklara və bank olmayan kredit təşkilatlarına açıqdır. Bunu bank görür və kredit qərarını da ondan çıxış edərək verir. İkinci tərəfdən, xırda-xırda götürənlərin dələduz olduğunu necə müəyyən edəcəklər? Axı banklar on-suz da ilk dəfədən kiməsə böyük məbləğdə kredit vermirlər, həmişə az məbləğdən başlayır, müştərinin

davranışlarını izləyir, məbləği tədricən artırır. Yeni faktiki olaraq, kredit götürmək imkanı olan hər kəs eyni yolu keçir. Bu halda kimin dələduz, kimin vicdanlı müştəri olduğunu necə müəyyən etmək olar? Kredit Bürosu bunun mexanizmini necə görür, anlaşılmır"...

Ekspertin sözlərinə görə, onsuz da banklar kredit verməyə adam tapmırlar: "Onsuz da problemlə kreditləri olanlar çoxdur, banklar sağlam tarixçəli müştəri uğrunda sözün həqiqi mənasında mübarizə aparırlar. Az sayda müştərinin bir qismini də dələduz adı ilə kənara qoymaq banklar üçün səmərəli olmaz".

İqtisadçı-ekspert Rəşad Həsənov deyir ki, AKB-nin hazırladığı me-

tod dünyada geniş tətbiq olunur: "Əksər ölkələrdə bu, ayrıca tətbiq olunsada, bəzi ölkələrdə kredit reytinginə inteqrasiya olunmuş formalarına da rast gəlmək mümkündür. Bu, bəzi ölkələrdə dövlət qurumları - maliyyə bazarlarına nəzarət orqanları tərəfindən həyata keçirilsə də, tam müstəqil təşkilatların, hətta qeyri-hökumət təşkilatlarının da bu işi aparması halları var. Azərbaycana bu təcrübənin gətirilməsi və tətbiq olunması müsbət haldır. Maliyyə bazarlarında münasibətlərin daha sağlam əsas qurulması və şəffallaşmasına da müsbət təsiri ola bilər. Eyni zamanda problemlə kreditlərin həcmində azalmaya nail olmağa da yardım edər. Lakin bu mexanizmin effektivliyini qiymətləndirmək üçün əlimizdə böyük məlumat bazası olmalıdır. Təəssüf ki, belə bir baza yoxdur, Azərbaycanda dələduzluq səbəbindən qayıtmayan kreditlərin ümumi problemlə kreditlərdə payı açıqlanmır. Lakin müxtəlif mənbələrin dağınıq məlumatları göstərir ki, belə hallar var".

Ekspert qeyd edir ki, yeni mexanizmlərin effektiv işləməsi üçün dəqiq kriteriyalar müəyyən olunmalıdır: "Elə bir mexanizm olmalıdır ki, bankların müştərilərə dələduzluq ehtimalına görə vermədikləri kreditlərdən əldə edəcəkləri - yeni itirdikləri gəlirlər kredit verəcəkləri təqdirdə gözlənilən itkilərdən az olsun. Belə olmayacaqsas, təcrübə özünü doğrultmaya bilər. Düşünürəm ki, mexanizmlərin işləkliyini onun banklara faydalılığından asılı olacaq".

□ **Dünya SAKİT, "Yeni MİSAVAT"**

2024

yətli dərəcədə artıb.

Bu barədə Azərbaycan Qiymətləndiricilər Palatasının hesabatında qeyd edilib.

Məlumatla görə, 2025-ci ilin əvvəllərində bazarda təklif edilən mənzillərin sayı illik müqayisədə təxminən 17% yüksəlib. Bu artım nəticəsində dekabr ayına doğru şəhər üzrə satışa çıxarılan mənzillərin ümumi sayı 7000-i ötüb. "Təklif portfelində həm yeni tikililərdəki mənzillər, həm də köhnə tikililərdəki mənzillər yer alır. Bununla belə, struktur cəhətdən bəzi dəyişikliklər müşahidə edilib - məsələn,

-cü ilin aprelindən 2025-ci ilin aprelinə qədər Bakının təkrar mənzil bazarında satış üçün ümumi təklif həcmi əhəmiyyətli dərəcədə artıb.

tərib: "2024-cü ilin aprel ayında bazarda 1 kv.m -in orta qiyməti dəyişən strukturla (yeni bazardakı mənzillərin faktiki strukturuna uyğun hesablanan) təxminən 2000 AZN/kv.m civarında idi (yeni tikililər üçün bir qədər yüksək, köhnə tikililər üçün bir qədər aşağı) və ilin qalan hissəsində ardıcıl artım müşahidə edildi. 2025-ci ilin aprelinə gəldikdə, yeni tikililərdə orta qiymət təxminən 2300-2400 AZN/kv.m həddinə çatdı, köhnə tikililərdə isə təxminən 2000-2050 AZN/kv.m oldu.

Bakıda mənzillərin yeni qiymətləri açıqlandı

Yeni tikililərdə təxminən 15-17%, köhnə tikililərdə isə 10-12% bahalaşma var

köhnə binalardakı mənzillərin payının bir qədər yüksəldiyi müşahidə olunur ki, bu da 1970-ci ildən əvvəl tikilmiş mənzillərə ipoteka məhdudiyyətlərinin tətbiqi səbəbindən alıcı marağının azalması ilə izah olunur. Yeni tikililər üzrə təklif həcmi isə bazara davamlı olaraq yeni layihələr çıxarıldığı üçün yüksək olaraq qalır.

Aylıq dinamika baxımından, 2025-ci ilin martından aprel ayına qədər təklif həcmi böyük dəyişiklik göstərməyib - yeni bazarda durğunluqdan sonra aktivlik tədricən artsa da, son aylıq artım cüzi olmuşdur. İllik müqayisədə isə (aprel 2024 - aprel 2025) təklif sayında ciddi yüksəliş qeydə alınıb (ikireqəmli faiz artımı). Bu, bazarın canlanması və daha çox mənzilin satışa çıxarılması ilə əlaqədardır.

Xüsusilə 2025-ci ilin fevralında təkrar bazarda təklif sayı əvvəlki ilin eyni dövrünə nisbətən 17% çox idi, bu trend aprel ayına dek davam edib", - məlumatda deyilir.

Hesabata görə, Bakı şəhərinin təkrar mənzil bazarında 1 kvadrat metr üçün orta qiymət həm yeni tikililər, həm də köhnə tikililər üzrə yüksəlmə trendi gös-

Beləliklə, bir il ərzində kvadratmetr qiymət artımı yeni tikililərdə təxminən 15-17%, köhnə tikililərdə isə 10-12% təşkil edib (bu da illik inflyasiya tempini xeyli üstələyir). Məsələn, 2025-ci ilin fevral ayı etibarilə təkrar bazarda yeni tikililərdə qiymətlər 1,5% aylıq və 10,9% illik, köhnə tikililərdə isə 1,1% aylıq və 9,8% illik artım göstərirdi. Bu rəqəmlər aprel ayı üçün də bənzər səviyyədə qalmış, mart-aprel aralığında təxminən 1%-ə yaxın aylıq bahalaşma davam edib.

Orta qiymətlərin dəyişən strukturla hesablanması bazardakı mənzillərin çeşidinə (ölçü, yer və s.) görə dəyişdiyi üçün artım tempi bazar strukturundakı dəyişikliklərdən təsirlənə bilər. Məsələn, qiymət artımının bir hissəsi bazarda daha bahalı yeni tikililərin payının artmasından qaynaqlana bilər. Daimi strukturla (yeni bazarın strukturunu sabit saxlamaqla) hesablanan qiymət indeksləri isə mənzillərin saf qiymət dəyişimini göstərir. Dövlət Statistika Komitəsinin rəsmi mənzil qiymət indeksi (kompozisiya effekti nəzərə alınmadan) göstərir ki, 2025-ci ilin I rübündə ölkədə mənzil bazarında qiymətlər əvvəlki ilin I rübünə nəzərən

14,4% artıb. Bu göstəriciyə təkrar mənzil bazarı üzrə artım da daxil olmaqla, struktur təsirlərini aradan qaldıran bir ölçü kimi baxıla bilər. Deməli, dəyişən strukturla orta qiymət artımı (12-15%) ilə daimi strukturla indeks artımı (14%) arasında ciddi fərq yoxdur - yeni bazardakı bahalaşma əsasən real qiymət artımından irəli gəlir.

Yeni və köhnə tikililərin qiymət səviyyələri arasında da fərqlər müşahidə olunur. 2025-ci ilin əvvəlində yeni tikililərdə 1 kv.m -in orta qiyməti köhnə binalara nisbətən yüksək idi və bəzi məlumatlara görə, orta hesabla 2167 AZN/kv.m təşkil edirdi. Köhnə tikililərdə isə kvadratmetr qiymətləri daha ucuzdur və bazar üzrə ortalama bu seqmentdə 1800-1900 AZN/kv.m civarındadır. Bu fərq bir tərəfdən yeni binaların daha müasir infrastrukturuna və tələbatlı olması ilə izah edilir, digər tərəfdən, köhnə binaların bəzilərinin (xüsusilə istismar müddəti çox olanların) kreditlə satış imkanlarının məhdudlaşması onların qiymət artımını ləngidir. Nəticədə, 2024-2025-ci illərdə yeni tikililərin təkrar bazardakı qiymətləri köhnə mənzillərdən daha sürətlə artmağa davam edib (illik 14-15% vs 10-11% artım).

Təkrar mənzil bazarında satılan mənzillərin orta sahəsi və orta ümumi qiyməti bazarın strukturuna uyğun formalaşır. Araşdırmalar göstərir ki, Bakıda mənzillərin orta sahəsi təxminən 85-100 kv.m aralığındadır. Məsələn, əvvəlki illərdə aparılmış təhlillərə görə təkrar bazarda orta mənzil sahəsi 93 kv.m olmuşdur. Hazırkı dövrdə də yeni tikililərdə 2-3 otaqlı mənzillər üstünlük təşkil etdiyi üçün orta sahə təxminən bu səviyyədədir.

Bu orta sahə və yuxarıda qeyd edilən kvadratmetr qiymətləri əsasında, bir mənzilin orta satış qiyməti 2025-ci ilin aprel ayı etibarilə təxminən 180-200 min AZN təşkil edir. Məsələn, 90 kv.m-lik tipik bir mənzilin kvadratmetri 2200 AZN-dən hesablandıqda ümumi dəyəri 198 min AZN edir ki, bu da təxminən 115 min ABŞ dollarına bərabərdir. Müqayisə üçün, 2013-cü ildə Bakı təkrar mənzil bazarında bir mənzilin orta qiyməti 113 162 ABŞ dolları kimi qeydə alınmışdı. Göründüyü kimi, manatın devalvasiyaları nəzərə alınsa da, son on ildə dollar ifadəsində orta mənzil dəyəri təxminən eyni qalmaqda, lakin manat ifadəsində kəskin artmaqdadır".

Qarabağda güzəştli şərtlərlə ev almaq mümkün olacaq

Azərbaycan Prezidentinin imzaladığı fərmanla "İpoteka və Kredit Zəmanət Fondunun vəsaiti hesabına ipoteka kreditinin, o cümlədən güzəştli ipoteka kreditinin verilməsi Qaydası"nda dəyişiklik edilib. Sənədlə ipoteka kreditinin verilməsinə dair yeni tələblər müəyyənən. Bununla da Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdakı güzəştli şərtlərlə mənzilə sahib olmaq mümkün olacaq.

Bu fikirləri Milli Məclisin deputatı Vüqar Bayramov bildirib.

Deputat aydınlaşdırıb ki, yeni dəyişikliklərə əsasən güzəştli ipoteka kreditinin məbləği kreditin verildiyi tarixə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə yaşayış sahəsinin qiymətinin 90 faizindən çox ola bilməz:

"Digər dəyişiklik işğaldan azad olunan ərazilərdə ipoteka krediti üzrə ödəniləcək aylıq məbləğ borcalanın məcmu gəliri ilə bağlıdır. Belə ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə yaşayış sahəsinin alınması məqsədilə verilən kredit məbləği borcalanın aylıq məcmu gəlirinin 75 faizindən çox olmamalıdır. Bu tələb ipoteka kreditinin məbləğinin kreditin verildiyi tarixə ipoteka ilə yüklü edilən ilkin bazardakı yaşayış sahəsinin qiymətinin 60 faizindən az olduğu hallara şamil edilmir.

Yeni qaydalar gənc ailələrin güzəştli şərtlərlə ipoteka kreditindən istifadə etməklə Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdakı evə sahib olmasına imkan verəcək. Bu bir tərəfdən Qarabağda məskunlaşma prosesini daha da intensivləşdirəcək, digər tərəfdən isə işğaldan azad olunan ərazilərdə iqtisadiyyatın sürətli formalaşması və inkişafına dəstək olacaq. Bu da təbii ki, eyni zamanda gənclərimizin mənzil təminatının yaxşılaşdırılması baxımından da vacibdir.

Bütövlükdə, yeni dəyişikliklər həm güzəştli şərtlərlə Qarabağda mənzilə sahib olmağa, həm də həmin ərazilərimizin sosial-iqtisadi inkişafına töhfə verəcək".

6 ayda Azərbaycana ən çox investisiya yatırın ölkələr

Bu ilin yanvar-iyun aylarında ölkənin iqtisadi və sosial sahələrinin inkişafı üçün bütün maliyyə mənbələrindən əsas kapitala 8,073 milyard manat investisiya yönəldilib.

Dövlət Statistika Komitəsi xəbər verir ki, investisiyaların 2320,5 milyon manatı neft-qaz sektorunun, 5,753 milyard manatı isə qeyri-neft-qaz sektorunun inkişafına yatırılıb.

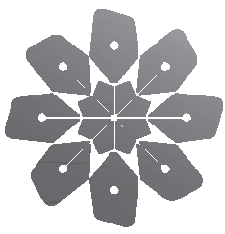
Qeyri-neft-qaz sektorunun inkişafına sərf edilən investisiyanın 1,162 milyard manatı (ümumi sərmayənin 14,4 faizi) qeyri-neft-qaz sənayesi sektorunda istifadə edilib.

Cari ilin ilk yarısında xarici ölkələr və beynəlxalq təşkilatların vəsaitləri hesabına əsas kapitala yönəldilən investisiyanın 1,949 milyard manatı Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Türkiyə, Rusiya, ABŞ, İsveçrə, Yaponiya, İran, Macarıstan, Fransa və Hindistan sərmayədarlarına məxsus olub.

Palatanın hesabatında deyilir ki, orta qiymət dinamikaasında aylıq və illik dəyişmələr də nəzərə cəp-pir: "Son ay ərzində (mart 2025-aprel 2025) mənzilin orta satış qiymətində cüzi - təxminən 1%-ə yaxın - artım oldu. İllik müqayisədə isə (aprel 2024-aprel 2025) orta mənzil qiyməti

təxminən 10-15% bahalaşdı. Bu bahalaşma əsas etibarilə kvadratmetr qiymətlərinin artımına paralel gedir, çünki orta sahədə ciddi dəyişiklik müşahidə olunmamışdır (bazara daxil olan mənzillərin ölçü paylanması stabil qalmışdır)".

□ "Yeni Müsavat"

**Azərbaycan
Respublikasının
Medlanın İnkişafı
Agentliyi**

Regionların sosial-iqtisadi inkişafının təşviq edilməsi

Xəbər verildiyi kimi, Azərbaycan və Çin beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin və yükdaşıma əməliyyatlarının inkişafı üzrə fəal əməkdaşlıq edəcəklər. Bu barədə “Azərbaycan Dəmir Yolları” QSC-dən (ADY) bildirilib. Məlumatla əsasən, “Azərbaycan Dəmir Yolları” QSC və “Çin Dəmir Yolları” Dövlət Korporasiyası arasında imzalanmış Anlaşma Memorandumu Bakı-Pekin münasibətlərinə yeni dinamika qazandırmaqla yanaşı, Avrasiya boyunca fasiləsiz bağlantı üçün mühüm bir addım kimi qiymətləndirilir. Sənəddə əsas diqqət həmçinin Bakı-Tiflis-Qars (BTQ) dəmir yolu xəttinin gücləndirilməsinə yönəlib. İki qurum Türkiyəyə, ardınca Avropaya çıxış imkanı verən Bakı-Tiflis-Qars marşrutu üzrə nəqliyyat əlaqəsinin inkişaf etdirilməsi barədə razılığa gəlib. Bu xətt vasitəsilə Çin istehsal mərkəzlərinin Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə üzərindən Avropa bazarlarına çıxışı daha da sürətlənəcək.

Bes Bakı-Tiflis-Qars xətti regionlarımızın sosial-iqtisadi inkişafı üçün nə kimi fərsətlər vəd verir?

Ekspertlərə görə, Azərbaycanın nəqliyyat siyasətində strateji mövqeyə malik olan Bakı-Tiflis-Qars (BTQ) dəmir yolu xəttinin inkişaf etdirilməsi yalnız beynəlxalq tranzit imkanlarının genişlənməsi ilə məhdudlaşmır. Bu proses eyni zamanda Azərbaycanın qərb rayonlarının - xüsusilə Qazax, Tovuz, Şəmkir, Ağstafa və ətraf ərazilərin sosial-iqtisadi inkişafı üçün geniş imkanlar yaradır. Xəttin modernləşdirilməsi və yükəşirə qabiliyyətinin artırılması bir neçə mühüm istiqamətdə regionlara töhfə verə bilər. BTQ xəttinin keçdiyi ərazilərdə logistik qovşaqların yaradılması ehtimalı yüksəkdir. Yükdaşıma məntəqələri, anbar kompleksləri, təkrar yükləmə və çeşidləmə mərkəzlərinin qurulması nəticəsində sahibkarlıq fəaliyyəti canlanacaq, regionda yeni iqtisadi aktorlar meydana çıxacaq.

Bu həm də kənd təsərrüfatı və sənaye məhsullarının bazarlara daha əlverişli çıxışı deməkdir.

Dəmir yolu vasitəsilə yük və sərnişin daşımalarının artması Azərbaycanın qərb bölgələri ilə Bakı və digər iri şəhərlər arasında əlaqələrin sıxlaşmasına səbəb olacaq. Nəticədə iqtisadi dövriyyə sürətlənəcək, regionlararası əməkdaşlıq və qarşılıqlı investisiyalar üçün münbit zəmin yaranacaq.

BTQ xəttinin inkişafı kənd təsərrüfatı məhsullarının - xüsusilə meyvə-tərəvəz, üzümçülük, ət və süd məhsullarının xarici bazarlara çıxışını asanlaşdıracaq. Türkiyə və Avropa bazarlarına birbaşa və daha qısa marşrutla çıxış, həm də logistika xərclərinin azalması yerli istehsalçılar üçün böyük üstünlükdür.

Layihənin icrası zamanı və sonrasındakı müxtəlif peşələr üzrə yeni iş yerlərinin açılması gözləniləndir. Bu, texniki sahələr üzrə kadr hazırlığını da təşviq edəcək.

Regionların inkişafı

YENİ ÜSAVAT
N 123 (8733) 18 iyul 2025

Bakı-Tiflis-Qars xəttinə Çinlə yeni nəfəs

İqtisadçı deyir ki, BTQ layihəsi regionlarda iş yerləri və yeni biznes imkanları yaradacaq

Region gəncləri üçün logistik menecment, nəqliyyat mühəndisliyi, dəmir yolu xidmətləri kimi sahələrdə ixtisaslaşma imkanları genişlənməkdir. Eyni zamanda yüksək tranzit potensialı olan bölgələrə əlavə investisiya cəlb olunacaq. Bu isə yolların, rabitənin, enerji təminatının və ictimai xidmətlərin (məktəb, xəstəxana və s.) modernləşdirilməsinə səbəb ola bilər. Sosial infrastrukturun güclənməsi isə həyat keyfiyyətinin yüksəlməsi deməkdir.

Ümumiyyətlə, iqtisadi aktivliyin artması və məşğulluğun yüksəlməsi sosial sabitliyin əsasını təşkil edir. Regionlarda miqrasiya meyillərinin zəifləməsi, yerli

icmaların rifah səviyyəsinin artması və gənclərin öz bölgəsində qalaraq işləməyə həvəslənməsi bu strategiyaların əsas sosial nəticələrindən biri ola bilər.

Bir sözlə, BTQ dəmir yolu xəttinin modernləşdirilməsi və yükəşirə imkanlarının genişləndirilməsi təkcə tranzit marşrutu baxımından deyil, həm də Azərbaycanın regionlarının gələcək inkişafı üçün strateji alət kimi qiymətləndirilə bilər. Dəhliz yalnız yük daşıyır - o, iqtisadi canlanma, əmək bazasının genişlənməsi və sosial rifah üçün real imkanlar gətirir. Dövlət və özəl sektor bu imkanlardan məqsədyönlü şəkildə yararlanarsa, BTQ xətti Azərbaycanın qərb bölgə-

ləri üçün bir inkişaf lokomotivinə çevrilə bilər.

İqtisadçı Eyyub Kərimli mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”-a deyib ki, Bakı-Tiflis-Qars (BTQ) dəmir yolu xəttinin potensialının artırılmasına dair Azərbaycan Dəmir Yolları (ADY) və Çin Dəmir Yolları (ADY) arasında əldə edilən razılaşma bir sıra strateji və iqtisadi üstünlüklər vəd edir: “Bu addım Orta dəhliz (Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu) üzrə yükəşirə qabiliyyətinin genişləndirilməsi baxımından da olduqca əhəmiyyətlidir. BTQ xətti Orta dəhlizin əsas hissəsini təşkil edir və Avropa ilə Asiya arasında quru bağlantısı yaradır. Bu xəttin gücləndirilməsi Çin-

dən Avropaya və əks istiqamətdə daha çox yükün bu marşrutla daşınmasına imkan verəcək. Alternativ dəhlizlərə (məsələn, Şimal dəhlizi və ya Rusiyadan keçən yol) qarşı rəqabət qabiliyyəti artacaq. Hazırda BTQ-nin illik yükəşirə qabiliyyəti təqribən 1 milyon ton civarındadır. Potensialın artırılması ilə bu göstərici 5 milyon tona qədər yüksələ bilər ki, bu da Orta dəhlizin yükləmə səmərəliliyini və tranzit vaxtlarını əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdıracaq. Logistik tıxacların qarşısı alınacaq, xüsusən də Gürcüstan-Türkiyə sərhədindəki Bottleneck-lər (dar boğazlar) aradan qaldırılsa. Azərbaycan üçün iqtisadi faydalar baxımından, tranzit rüsumlarının artması ilə dövlət büdcəsinə daxilolmalar çoxalacaq. Logistika və dəmir yolu xidmətləri sahəsində yeni iş yerləri və biznes imkanları yaranacaq. Azərbaycan regionun nəqliyyat mərkəzi kimi mövqeyini daha da möhkəmləndirəcək. BTQ xətti ilə daşınan yüklər birbaşa Türkiyə dəmir yolu şəbəkəsinə inteqrasiya olunur, bu isə Avropa bazarlarına daha qısa müddətdə və aşağı xərc hesabına çıxış deməkdir.

ADY və Çin Dəmir Yolları arasında əldə edilən razılaşma BTQ xəttinin yalnız texniki modernləşdirilməsini deyil, həm də beynəlxalq nəqliyyat koridorlarının gələcək inkişaf strategiyasını əhatə edir. Bu prosesin uğurla həyata keçirilməsi Orta dəhlizi Avrasiya nəqliyyatında əsas arteriyaya çevirə bilər və region ölkələri üçün davamlı iqtisadi və siyasi dividendlər gətirə bilər”.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Afaq MİRAYİQ

“Ağıllı qaz” şəbəkəsi nədir?

SOCAR-la BƏƏ şirkəti arasında müqavilə imzalandı

Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin (SOCAR) “Azəriqaz” İstehsalat Birliyi və Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin (BƏƏ) “EsyaSoft Holding” şirkəti arasında ağıllı qaz şəbəkəsinin layihələndirilməsi, qurulması və istifadəyə verilməsi haqqında müqavilə imzalandı.

“Report” bu barədə SOCAR-a istinadən xəbər verir.

Məlumatla görə, layihənin əsas məqsədi qabaqcıl ağıllı qaz idarəetmə sistemi texnologiyalarının tətbiqi sayəsində Azərbaycan ərazisində qazın paylanması

üzrə əməliyyat səmərəliliyini artırmaq, xərcləri optimallaşdırmaq, mövcud qaz itkilərini azaltmaq, habelə “Azəriqaz”-ın göstərdiyi xidmətlər üzrə müştəri və vətəndaş məmnunluğunu yüksəltməkdir.

Layihə 2,5 milyon “ağıllı” sayğacın quraşdırılması və sistemə dəstək mərhələləri nəzərə alınmaqla təxminən 14 illik dövrü əhatə edəcək. Bu dövr ərzində 480 milyon ABŞ dolları sərmayənin yatırılması nəzərdə tutulur. Bu sərmayə yaxın gələcəkdə şəbəkənin rəqəmsallaşdırılmasının, ağıllı təzyiq və temperatur sensorlarının quraşdırılmasının, “Rəqəmsal həllər laboratoriyası”nın (Digital Solutions Lab) yaradılmasının, əməkdaşların qabaqcıl texnologiyalar üzrə təliminin və beynəlxalq təcrübə mübadiləsinin təşkilinin, süni intellektin tətbiqi, məlumatların hökumət

buludunda yerləşdirilməsi ilə informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunmasının, eləcə də müasir texnologiyalarla təchiz edilmiş idarəetmə mərkəzinin qurulmasının mümkün olmasına imkan verəcək.

İstehlakçılar daha dəqiq hesablama, real vaxt rejimində istifadə monitorinqi, problemlərin sürətli həlli, uzaqdan xidmət və rəqəmsal platformalar vasitəsilə istehlak məlumatlarına asan çıxış kimi üstünlüklər əldə edəcəklər.

Ötən il Bakıda keçirilmiş COP29 çərçivəsində SOCAR-la “EsyaSoft Holding” arasında imzalanmış əməkdaşlıq sazişinin davamı olan bu müqaviləni SOCAR prezidenti Rövşən Nəcəf, “Azəriqaz”ın baş direktoru Azər Məmmədov və beynəlxalq təcrübə mübadiləsinin təşkilinin, süni intellektin tətbiqi, məlumatların hökumət

ÜSAVAT

Son səhifə

N 123 (8733) 18 iyul 2025

Ağız qoxusunun səbəbləri açıqlandı

Ağız qoxusu heç də həmişə diş və diş əti xəstəlikləri ilə əlaqəli olmur. Bu barədə "Daily Mail"-ə açıqlamasında Böyük Britaniya Kosmetik Stomatologiya Akademiyasının prezidenti Sem Cetva bildirib. O, bu problemin digər səbəblərini də açıqlayıb. Diş həkimi ağız qoxusunun ağırda bakteriyaların çoxalması nəticəsində yaranacağını bildirib. Onun sözlərinə görə, bu, ağız quruluğu səbəbindən baş verə bilər. Həmçinin qida rasionu da buna səbəb ola bilər. Məsələn, süd məhsulları və tərkibində yüksək miqdarda zülal olan qidalar dildə bakteriyaları qidalandıran amin turşularını ifraz edir, pomidor və ya sitrus meyvələri kimi turşulu qidalar isə bakteriyaların artmasına səbəb olur.

Həkim qastroezofageal reflünün də ağız qoxusuna səbəb ola biləcəyini bildirib. O əlavə edib ki, əgər ağızınızdan xarab olmuş yumurta qoxusu gəlsə, mədə-bağırsaq traktının problemlərindən şübhələnmək olar. Mütəxəssis qeyd edib ki, problemi müstəqil şəkildə həll etmək olar. Bunun üçün gündə bir və ya iki dəfə diş ipi istifadə etmək, üç ayda bir diş fırçasını dəyişmək, dili fırçalamaq və müntəzəm olaraq diş həkiminə baş çəkmək tövsiyə olunur.

Tailandlı qadın buddist rahibləri şantaj etdi, aldığı pulları kazinoda udurdu

Tailandlı qadın buddist rahibləri intim videolarla şantaj edərək 12 milyon dollar qazanıb. Lakin bütün pullarını onlayn kazinoda itirib. 35 yaşlı Vilavan Emsavat ən azı doqquz buddist rahibi yoldan çıxarıb. O, romantik münasibətləri üzə çıxarmamaq üçün rahibləri şantaj edərək külli miqdarda pul tələb edib.

Gənc qalmağın sadə yolu açıqlandı

Maks Plank Cəmiyyətinin İmmunobiologiya və Epigenetika İnstitutunun tədqiqatçıları ilk dəfə olaraq insan qanının kök hüceyrələrində yaşla bağlı baş verən metabolik və molekulyar dəyişikliklərin tam xəritəsini tərtib ediblər. Əsas kəşflərdən biri o olub ki, mühüm qida maddəsi olan xolinin səviyyəsi sağlam və gənc hüceyrələrdə yüksəkdir, lakin qocalma və xəstəliklə əlaqədar aşağı düşür. Xolinin laboratoriya şəraitində əlavə edilməsi hüceyrələrin "gənc" xüsusiyyətlərini bərpa etməyə kömək edib.

Araşdırmanın nəticələri "Nature Cell Biology" (NCB) jurnalında dərc olunub. Hematopoetik kök hüceyrələr sümük iliğinde olur və bütün növ qan hüceyrələrinin yaranmasına səbəb ola bilər. Onlar olduqca nadirdir və buna görə də əvvəllər onların metabolik aktivliyinin tam mənzərəsini əldə etmək çətin idi. Yeni araşdırmada alimlər çox az sayda hüceyrədə yüzlərlə molekulun tərkibini təhlil etməyə imkan verən həssas texnologiyalardan istifadə ediblər. Bu, metabolik məlumatları genlərin aktivliyi ilə müqayisə etməyə və hüceyrənin yaşlanma və onkoloji transformasiyalar zamanı necə dəyişdiyini izləməyə im-

Məsələ burasındadır ki, Tailand rahibləri əsasən Tera-vada təriqətinə mənsubdurlar ki, bu da onlardan subay qalması və hətta qadına toxunmaqdan çəkinməyi tələb edir. Tailand polisi Vilavanın evində saxlayıb. Qadın şantaj yolu ilə pul tələb etməkdə və çirkli pulların yuyulmasında ittiham olunub. Polis qadının hesabına ümumilikdə 11.9 milyon dolların köçürüldüyünü, lakin bu məbləğin böyük hissəsinin onlayn kazinoda itirildiyini bildirib. Vilavan özü yalnız bir rahiblə romantik münasibətdə olduğunu etiraf edib.

kan verib.

Əsas qənaətlərdən biri gənc kök hüceyrələrinin onların ixtisaslaşmış nəsillərinə nisbətən daha az metabolik aktivliyə malik olması olub. Yaşlanma və leykemiyanın inkişafı ilə bağlı bu hüceyrələr bir sıra əsas funksiyaları itirir, həmçinin xolin səviyyəsi də azalır.

Xolin yumurta, soya və balıqda mövcuddur. Təcrübələr zamanı xolin əlavəsi kök hüceyrələrinə lipid mübadiləsinə bərpa etməyə və xüsusiyyətləri baxımından gənc olanlara daha yaxın qalmağa kömək edib. Bu da qan xəstəliklərinin terapiyasında və yaş artdıqca sağlamlığın qorunmasında pəhrizin və metabolik müdaxilələrin potensial faydasını göstərir.

Tədqiqat kök hüceyrələrin və bütün hematopoetik aparatın "sağlam gəncliyini" uzatmaq üçün yeni strategiyaların əsasını qoyur. Gələcəkdə bu, həm yaşlı xəstələrin daha effektiv dəstəklənməsinə, həm də leykemiya ilə mübarizədə yeni yanaşmaların inkişafına səbəb ola bilər.

Bunları bilirsinizmi?

- * Hər gecə yatmamışdan qabaq üzünüzü yuyun, dişlərinizi fırçalayın, işıqları söndürün.
- * Əgər evdəsinizsə, yuxunuz qəfildən gəlsə, mütləq həmin an bütün işlərinizi buraxıb yatın. Əks halda, gecəni narahatlıqla və gec yata bilərsiniz. Bu da sizin üçün yaxşı olmaz.
- * Yeni yuyulmuş yastıq üzünü və yataq dəstlərindən istifadə edin. Belə olan halda, gecə rahat dönmə və sakit yata bilərsiniz. Bundan başqa, yatmadan öncə otağınıza bir az ətir vurun.
- * Saatı olduğunuz otaqda saxlamayın. Saatın səsi sizi narahat etməmək üçün və gecə yarı yuxudan oyanmış olduğunuz halda görüb əsəbləşməməyiniz üçün onu gözünüzdən kənar bir yere qoyun.
- * Yastığınızı qabartılmış vəziyyətə salın. Bu, rahat yuxuya getməyə kömək edir.
- * Düzgün yastıq seçin. Yastıq yumşaq olmalıdır, ancaq çox yüksək olmalı, boynunuzu dəstəkləməli şəkildə dayanmalıdır.
- * Pəncərələrinizə qalın pərdə taxın. Hətta çöldəki işıqların yanması belə sizin yatmağınıza mane ola bilər.
- * Yataq otağınızı təmiz saxlayın və rahatlayıcı rənglərdən istifadə edin. Otaqda elə rənglər olmalıdır ki, insanı yuxuya tez apara bilsin.
- * Yatmadan öncə bir ovuc çərəz, ya da meyvə ye-yin. Bunlar yuxunuzun tez gəlməyinə yaxşı təsir bağışlayacaq. Ondən əlavə, bir stəkan ılıq süd də içə bilərsiniz.
- * Yataqda olarkən gündəliyinizə 10 dəqiqə vaxt ayırın. Gün ərzində yaşadığınız hadisələr, hiss etdiyiniz duyğuları yazın ora, beləcə yuxuya rahat getmiş olarsınız.
- * Suyu daha çox səhər, daha az axşam için.
- * Yüklənən mobil telefonda uzaq durun.
- * Ən yaxşı yuxu vaxtı - axşam saat 10-dan səhər 6-ya kimidir.
- * Dərman içəndən sonra bir muddət uzanmayın.
- * Telefonun enerjisi 1 və ya 2 xətt qalıbsa, ondan istifadə etməyin. Çünki bu zaman telefonla danışanda radiasiya 1000 dəfə artıq təsir göstərir.

Həkim böyük qarının gizli təhlükələri barədə xəbərdarlıq edir

Çoxlu visseral yağın olması idrak funksiyalarını pisləşdirə bilər. Ulster Universitetinin (Şimali İrlandiya) endokrinologiya professoru Aleks Miras böyük qarının bu açıq-aşkar təhlükəsi barədə xəbərdarlıq edib. Endokrinoloqun fikrincə, kök insanların beyin həcmi çox vaxt normal çəkisi olan insanlardan daha kiçik olur. O, bunun dəqiq izahatının olmadığını, ancaq arıqladıqda əqli qabiliyyətlərin yaxşılaşdığını deyib.

"Visseral piy bütün orqanizmdə iltihabə səbəb olan zəhərli piy kütləsidir. O, hər yerdə baş verə bilər. Əgər üreyin ətrafında piy varsa, o zaman orada iltihab yaranır və damarların daralmasına gətirib çıxarır", - deyir həkim izah edib.

O əlavə edib ki, əgər beyində iltihab baş verərsə, bu, yaddaş və icra funksiyalarına, yəni diqqəti cəmləmək, təlimatları yadda saxlamaq və eyni vaxtda bir neçə işi yerinə yetirmək qabiliyyətinə təsir edən beyin toxumasına təsir göstərir.

Miras qeyd edib ki, visseral piylərin miqdarı qismən genetikla ilə müəyyən edilir, lakin bu piy sisteməti ola-raq artıq kalori ilə formalaşmağa başlayır.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: yenimusavat@mail.ru

"Yeni Musavat"ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnib, "Son dakika" MMC-nin mətbəəsində çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Lisensiya N: B 114
SAYI: 1.500